

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ**

**РОБОЧА ПРОГРАМА,
методичні вказівки та індивідуальні завдання
до вивчення дисципліни «Фінансова діяльність підприємства»
для студентів спеціальності 076 – підприємництво,
торгівля та біржова діяльність
(бакалаврський рівень)**

**Друкується за Планом видань навчальної та методичної літератури,
затвердженим Вченою радою НМетАУ
Протокол № 1 від 05.02.2020**

Дніпро НМетАУ 2020

УДК У9(2) 211.я59

Робоча програма, методичні вказівки та індивідуальні завдання до вивчення дисципліни «Фінансова діяльність підприємства» для студентів спеціальності 076 – підприємництво, торгівля та біржова діяльність (бакалаврський рівень) /Укл.: С.Б. Довбня, А.С. Кербікова, А.О. Найдовська. – Дніпро: НМетАУ, 2020. – 65 с.

Наведено тематичний план дисципліни, зміст лекційних занять, питання для самостійної роботи, самоперевірки знань, одержаних в процесі навчання, а також варіанти завдань для виконання контрольної роботи студентами заочного факультету.

Призначена для студентів спеціальності 076 – підприємництво, торгівля та біржова діяльність (бакалаврський рівень) заочної форми навчання.

Укладачі С.Б. Довбня, д-р екон. наук, проф.

А.С. Кербікова, ст. викладач

А.О. Найдовська, асистент

Відповідальна за випуск С.Б. Довбня, д-р екон. наук, проф.

Рецензент К.Ф. Ковальчук, д-р екон. наук, проф. (НМетАУ)

Підписано до друку 10.10.2020. Формат 60х84 1/16. Папір друк. Друк плоский.

Облік.-вид. арк. 3,82. Умов. друк. арк. 3,77. Замовлення № 91.

Національна металургійна академія України

49005, м. Дніпро, пр. Гагаріна, 4

Редакційно-видавничий відділ НМетАУ

ЗМІСТ

	с.
Вступ.....	4
1. ПРОГРАМА І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ.....	6
Тема 1. Сутність та принципи організації фінансової діяльності підприємств.....	6
Тема 2. Фінансовий механізм підприємства та характеристика його основних елементів.....	7
Тема 3. Основні форми та системи організаційного забезпечення фінансової діяльності підприємства.....	9
Тема 4. Економічна сутність та класифікація активів підприємства.....	10
Тема 5. Сутність та класифікація необоротних активів підприємства.....	11
Тема 6. Управління оборотними активами підприємства.....	12
Тема 7. Поняття, склад та принципи формування фінансових ресурсів підприємства.....	14
Тема 8. Оцінка вартості капіталу.....	16
Тема 9. Кредитування підприємств.....	18
Тема 10. Формування і розподіл прибутку.....	21
Тема 11. Рентабельність підприємства та показники її вимірювання.....	22
Тема 12. Сутність та класифікація грошових потоків підприємства.....	23
Тема 13. Планування грошових потоків підприємства.....	25
Тема 14. Методи оцінки фінансового стану підприємства.....	28
Тема 15. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства.....	29
2. КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	31
Завдання 1.....	32
Завдання 2.....	39
Завдання 3.....	43
Завдання 4	46
Завдання 5	54
ЛІТЕРАТУРА.....	56
Додаток А.....	58

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Фінансова діяльність підприємств» входить до циклу дисциплін за вибором студента.

Мета вивчення дисципліни – набуття теоретичних знань і практичних навичок щодо здійснення фінансової діяльності підприємств, як основних суб'єктів підприємництва.

Завдання: вивчення змісту і напрямків фінансової діяльності підприємств; оволодіння методами та інструментами фінансування суб'єктів підприємництва, оцінювання вартості підприємства, формування дивідендної політики, фінансового контролінгу.

Предмет дисципліни: система фінансово-економічних відносин з приводу формування коштів для операційної та інвестиційної діяльності підприємства.

У результаті вивчення дисципліни та виконання практичних завдань в години аудиторного навантаження і самостійної роботи студенти повинні:

а) Знати:

- сутність фінансової діяльності підприємства та методи її здійснення;
- джерела фінансування поточної та перспективної діяльності підприємства та їх особливості;
- методи оцінки вартості підприємства;
- інструментарій оцінки вартості власних та запозичених ресурсів та ефективності їх використання;
- методи здійснення фінансового контролінгу.

б) Вміти:

- оцінити фінансово-економічний стан та кредитоспроможність підприємства;
- оцінити вартість фінансування за рахунок альтернативних джерел та вибрати раціональний варіант;
- розробити політику фінансування підприємств та оцінити її ефективність;
- сформувати дієву систему фінансового контролінгу.

Критерії успішності – отримання позитивної оцінки при виконанні контрольних робіт, що містять завдання у тестовій формі та розрахункові завдання.

Засоби діагностики успішності навчання – комплекти тестових та розрахункових завдань для контрольних робіт

Зв'язок з іншими дисциплінами. Вивченню дисципліни «Фінансова діяльність підприємства» передують такі тісно пов'язані з нею дисципліни: «Гроші та кредит», "Фінанси", "Економіка підприємства".

Набуті знання і вміння безпосередньо використовуються при вивченні дисциплін: «Бізнес-планування», «Потенціал і розвиток підприємства», «Стратегія підприємства», «Прогнозування підприємницької діяльності».

1. ПРОГРАМА І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Тема 1. Сутність та принципи організації фінансової діяльності підприємств.

Питання навчальної програми

Сутність фінансової діяльності. Місце фінансової діяльності в організаційно-економічному механізмі функціонування суб'єктів підприємництва. Основні завдання фінансової діяльності.

Принципи організації фінансової діяльності суб'єктів підприємництва.

Особливості організації фінансової діяльності підприємств в залежності від основних ознак суб'єкта господарювання: виду економічної діяльності, організаційно-правової форми підприємства, форми власності, розміру підприємства, стадії життєвого циклу і т. і.

Методичні вказівки

Фінансова діяльність підприємств - це дії з формування і використання його фінансових ресурсів, що мають форму економічно обґрунтованих управлінських рішень. Таке визначення фінансової діяльності вказує на застосування терміна «фінансування» як до залучення капіталу (пасив балансу), так і до розміщення капіталу в активи, які має підприємство (актив балансу), тому термін «фінансування» застосовуватимемо в широкому розумінні.

З огляду на те що в підприємницькій діяльності частина фінансових ресурсів перетворюється на матеріальні цінності, а з позицій менеджменту будь-яка діяльність людини являє собою розробку і реалізацію конкретних рішень щодо певного ресурсу, існує й інше визначення фінансової діяльності.

Фінансова діяльність суб'єкта господарювання – це діяльність середині підприємства з розробки і реалізації фінансових рішень щодо володіння чотирма типами цінностей, з яких можна зробити вибір:

- майно, матеріальні та нематеріальні цінності;
- фінансові цінності;
- грошові кошти;
- борги у формі дебіторської і кредиторської заборгованості.

Наведені визначення поняття фінансової діяльності вказують на те, що вона завжди пов'язана з варіантними розрахунками джерел фінансування і

сферами використання фінансових ресурсів у пошуках оптимального рішення стосовно конкретних умов підприємницької діяльності. Так, можливість вибору між вказаними цінностями вже зумовлює варіантний характер рішень, які приймаються в ході фінансової діяльності. Ця варіантність підсилюється невизначеністю як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємництва, що впливає на можливість точного прорахування результату від прийнятого фінансового рішення. Таким чином, фінансовій діяльності органічно притаманна варіантність розроблених рішень та рекомендацій, кожне з яких лише до певної міри вирішуватиме стратегічні завдання підприємства на ринку.

Питання для самоконтролю

1. Які види діяльності здійснюються на підприємстві?
2. Чим фінансова діяльність відрізняється від інвестиційної?
3. Яка основна ціль фінансової діяльності на підприємстві?

Тема 2. Фінансовий механізм підприємства та характеристика його основних елементів.

Сутність фінансового механізму. Основні елементи фінансового механізму: фінансові відносини, фінансові методи, фінансові важелі, фінансові інструменти, правове забезпечення, нормативне забезпечення, інформаційне забезпечення. Характеристика їх особливостей.

Методичні вказівки

Фінансовий механізм у широкому розумінні - комплекс фінансових методів і важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

За допомогою конкретних фінансових форм і методів здійснюються роз-подільні та перерозподільні відносини, утворюються доходи суб'єктів економічної діяльності і відповідні фонди грошових коштів. При цьому функціонування фінансового механізму ґрунтується на організаційно-правових положеннях та фінансовій інформації, які забезпечують практичне вико-ристання фінансів для досягнення визначених цілей і завдань.

Фінансовий механізм у вузькому розумінні – сукупність конкретних фінансових методів та важелів впливу на формування і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення функціонування й розвитку державних структур, суб'єктів господарювання і населення.

Фінансовий механізм може бути охарактеризований як комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених в державі форм і методів створення й використання фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку та соціальних потреб громадян.

Фінансовий механізм це, по суті, методичні, організаційні й правові положення та заходи, які визначають функціонування фінансів в економіці держави, їхнє практичне використання для досягнення визначених відповідними програмами цілей і завдань.

Призначення фінансового механізму зводиться до двох основних функцій – фінансового забезпечення й фінансового регулювання економічних і соціальних процесів у державі.

До складу фінансового механізму входять такі основні елементи :

- фінансові методи;
- фінансові важелі;
- фінансові інструменти;
- нормативно-правове, інформаційне та організаційне забезпечення.

Фінансові методи є способом впливу фінансових відносин на господарську діяльність. У господарській діяльності широко застосовуються такі фінансові методи:

- фінансове планування;
- оперативне управління;
- фінансовий контроль;
- фінансове регулювання;
- фінансове забезпечення.

Фінансове планування – це діяльність зі складання планів формування, розподілу і використання фінансових ресурсів на рівні окремих суб'єктів господарювання, їх об'єднань, галузевих структур, територіально-адміністративних одиниць та країни в цілому, спрямована на досягнення поставлених цілей і вирішення певних завдань.

В процесі фінансового планування кожен суб'єкт господарювання оцінює свій фінансовий стан, виявляє резерви збільшення фінансових ресурсів та напрямки їх ефективного використання. За допомогою фінансового планування здійснюється економічне обґрунтування фінансових рішень та вибір їх альтернативних варіантів.

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає сутність фінансового планування?
2. Які види фінансових планів розробляються на підприємстві?
3. Які основні методи фінансового контролю?
4. Назвіть основні елементи фінансового механізму?

Тема 3. Основні форми та системи організаційного забезпечення фінансової діяльності підприємства.

Сутність та призначення системи організаційного забезпечення фінансової діяльності підприємства. Структура фінансових підрозділів, їх функції та завдання. Особливості систем організаційного забезпечення фінансової діяльності малих, середніх та великих підприємств.

Методичні вказівки

Під організацією фінансової діяльності розуміють визначення структури фінансової служби підприємства, посадових інструкцій фінансових менеджерів, побудову інформаційного забезпечення фінансової діяльності та системи руху фінансової інформації всередині підприємства, а також її постачання в зовнішнє середовище бізнесу.

Типової схеми організації фінансової служби підприємства не існує, що пояснюється особливостями підприємництва різних форм і масштабів.

Фінансова служба малого підприємства не виокремлює бухгалтерію та відділи фінансового менеджменту. Працівники бухгалтерії, а найчастіше власне головний бухгалтер, виконують функції фінансового менеджера, які на малому підприємстві значно звужені з огляду на обсяги і нечисленні напрями його діяльності, а також на спрощену схему фінансування діяльності. Директор малого підприємства також частково виконує функції фінансового менеджера, приймаючи рішення про залучення та використання фінансових ресурсів.

Досвід великих компаній розвинених країн свідчить про доцільність чіткої диференціації фінансової діяльності між відділами, які входять у фінансову службу (фінансовий департамент, фінансову дирекцію). У його структурі зазвичай налічуються такі органи:

- інформаційні – юридична, страхова, податкова, бухгалтерська і бюджетна (розробка кошторисів) служби;

- фінансові – управління грошовими коштами і портфелем цінних паперів (казначейська служба);
- контролюючі – внутрішня ревізія і аудит.

Найчастіше великі та середні підприємства мають фінансову службу, побудовану за функціональною ознакою, тобто відділи виокремлені за критерієм виконуваних функцій на підприємстві.

Питання для самоконтролю

1. Які підрозділи підприємства здійснюють планування фінансової діяльності ?
2. Назвіть фінансові підрозділи, що виконують контролюючі функції.
3. В чому полягають відмінності в організації фінансової діяльності на малому, середньому та великому підприємстві?

Тема 4. Економічна сутність та класифікація активів підприємства.

Економічна сутність активів. Класифікація активів за формою функціонування, за характером участі у господарському процесі, за видами діяльності підприємства, за ступенем ліквідності.

Методичні вказівки

Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку; це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до збільшення економічних вигід у майбутньому. Активи підприємства, відображаючи сукупність його майнових цінностей, містять елементи, різні за своєю матеріально-речовою формою, особливостями функціонування тощо. Тому необхідно знати їх класифікацію за різними ознаками, основними з яких є форма функціонування, характер участі у господарському процесі та в окремих видах діяльності, джерела фінансування, рівень ліквідності, а також розуміти особливості кожного виду активів.

Питання для самоконтролю

1. Що являють собою активи підприємства?
2. У яких активах зосереджена більша частка капіталу промислових підприємств?

Тема 5. Сутність та класифікація необоротних активів підприємства.

Сутність необоротних активів підприємства. Класифікація необоротних активів за основними ознаками. Основні засоби та види їх вартості. Амортизація та знос основних засобів. Нематеріальні активи підприємства.

Методичні вказівки

Важливою компонентою активів є їхня необоротна частина. **Необоротні активи** – сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності й переносять свою вартість на вартість продукції частинами з метою отримання економічної вигоди (прибутку). В складі необоротних активів виділяють: основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, незавершене будівництво та інші необоротні активи.

Особливу увагу доцільно приділити основним засобам. **Основні засоби** – найбільш значима частина необоротних активів, що підприємство утримує з метою їхнього використання в процесі виробництва або постачання товарів, робіт, послуг, здавання в оренду іншим особам, або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного користування яких більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він довший за рік).

При розгляді питання про амортизацію та знос основних засобів треба усвідомити, що **амортизація** – це систематичний розподіл вартості необоротних активів, що амортизуються, упродовж строку їх корисного використання. **Амортизаційні відрахування** – це грошове відображення розміру амортизації, міри зносу основних засобів. Вони включаються до собівартості продукції та компенсуються при її продажу у виручці від реалізації продукції. Суми амортизаційних відрахувань розглядають як цільовий фонд, складову фінансових ресурсів, призначених для відтворення зношених у процесі виробництва необоротних активів.

Необхідно знати **методи визначення величини амортизаційних відрахувань**, які може використовувати підприємство: метод прямолінійного нарахування, виробничий метод, методи прискореної амортизації, податковий метод нарахування амортизаційних відрахувань.

Важливо приділити увагу **показникам оцінки стану та ефективності використання необоротних активів**: аналізу обсягу і динаміки

нематеріальних активів; аналізу структури і стану нематеріальних активів за видами, термінами використання і правової захищеності; аналізу дохідності (рентабельності) і фондівіддачі нематеріальних активів; аналізу ліквідності нематеріальних активів і рівня ризику вкладення капіталу в нематеріальні активи.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення необоротним активам підприємства.
2. Визначте склад необоротних активів підприємства.
3. Розкрийте структуру основних засобів підприємства.
4. Охарактеризуйте відтворення необоротних активів.
5. Назвіть види відтворення необоротних активів.
6. Що таке амортизація та амортизаційні відрахування?
7. Якими методами нараховується амортизація основних засобів?

Тема 6. Управління оборотними активами підприємства.

Економічна сутність та класифікація оборотних активів. Обороти оборотних активів. Сутність операційного циклу. Показники оборотності оборотних активів. Дебіторська заборгованість підприємства: склад, класифікація та особливості оцінювання. Грошові активи підприємства.

Методичні вказівки

При розгляді даної теми необхідно зрозуміти, що **оборотні активи** – це сукупність економічних ресурсів підприємства, що знаходяться в постійному кругообігу, змінюють свою матеріальну форму впродовж одного операційного циклу та в повному обсязі переносять свою вартість на виготовлену продукцію.

Виділяють наступні **класифікаційні групи**: залежно від призначення та розміщення оборотні активи поділяють на оборотні виробничі фонди та фонди обігу, залежно від методів планування – на нормовані та ненормовані, за джерелами формування – на власні та прирівняні до власних, залучені та позикові.

Організація оборотних активів на підприємстві повинна здійснюватися в межах певної системи, важливою складовою якої є розміщення оборотних активів за окремими елементами. Сукупність окремих елементів оборотних активів визначає їх склад, а питома вага окремих статей оборотних виробничих фондів і фондів обігу в загальному обсягу оборотних активів характеризує їх структуру.

Ефективність використання оборотних активів визначається швидкістю їх обертання (коефіцієнт обертання), рівнем їх завантаження в готовій продукції (коефіцієнт завантаження) та тривалістю одного обороту (термін обертання).

Важливо звернути увагу на управління такими фінансовими видами оборотних активів як дебіторська заборгованість та грошові активи. Необхідно усвідомити, що **дебіторська заборгованість** – це сума заборгованості юридичних та фізичних осіб перед підприємством на конкретну дату.

Для прискорення переведення дебіторської заборгованості у грошову форму оборотних активів з метою підвищення рівня економічної безпеки доцільним є використання на підприємстві сучасних форм **рефінансування дебіторської заборгованості: факторинг; облік векселів, виданих покупцями продукції; форфейтинг.**

Грошові активи – це сукупна сума грошових коштів підприємства, які перебувають у його розпорядженні на певну дату і представляють собою його активи у формі готових засобів платежу.

Грошові активи підприємства належать до фондів обігу у складі оборотних активів і у фінансовій звітності обліковуються як кошти та їх еквіваленти. До їх складу належать суми грошей на банківських рахунках, у касі, на стадії проходження платежів (кошти у дорозі), у формі грошових документів, у формі виставлених акредитивів. До еквівалентів грошей прийнято відносити фінансові інвестиції в найбільш ліквідні короткострокові цінні папери з терміном до трьох місяців.

Слід розуміти, що з ціллю забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності підприємства необхідним є утримання певного запасу оборотних активів в грошовій формі на рахунках підприємства або в касі. Потреба в них формується під впливом операційного, страхового, інвестиційного та компенсаційного факторів.

Необхідно ознайомитись з **методами планування оборотних активів**, основними з яких є: **метод прямого розрахунку, економічний, контрольний методи та метод коефіцієнтів.**

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення оборотним активам підприємства.
2. Охарактеризуйте структуру оборотних активів підприємства.

3. Що таке організація оборотних активів та її принципи?
4. Дайте характеристику методам нормування оборотних активів підприємства.
5. Визначте сутність нормування власних оборотних активів за їх окремими елементами.
6. Розкрийте особливості нормативу оборотних активів економічним методом.
7. Як оцінити ефективність використання оборотних коштів?
8. Що означає абсолютне й відносне вивільнення оборотних коштів?
9. У чому сутність прискорення оборотних коштів і як воно впливає на фінансово-господарську діяльність підприємства?

Тема 7. Поняття, склад та принципи формування фінансових ресурсів підприємства.

Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація. Склад власного капіталу підприємства та фінансових ресурсів, що забезпечують його формування. Характеристика статутного капіталу та особливостей його формування. Резервний та спеціальний (цільовий) фонди. Нерозподілений прибуток: формування та використання. Політика формування власних фінансових ресурсів та характеристика її основних етапів.

Характеристика запозичених ресурсів підприємства та механізм їх залучення на кредитному ринку. Класифікація запозичених коштів по основних класифікаційних ознаках.

Методичні вказівки

Вивчення теми має на меті формування у студентів базової теоретичної підготовки та практичних навичок щодо обґрунтування управлінських фінансових рішень у короткостроковому та довгостроковому періодах для покриття потреби підприємства у фінансових ресурсах відповідно до визначених положень фінансової стратегії підприємства, а також об'єктивних ринкових та нормативно-правових обмежень.

Необхідно розуміти, що **фінансові ресурси підприємства** – сукупність грошових коштів, сформованих з метою фінансування поточної діяльності підприємства та його розвитку в майбутньому періоді. В залежності від **джерел фінансування** фінансові ресурси поділяються на **власні та позикові** (власний та позиковий капітал).

При вивченні власного капіталу необхідно ознайомитися з такими основними напрямками:

- функції власного капіталу, його склад та структура;
- особливості формування власного капіталу підприємства залежно від організаційно-правової форми та сфери діяльності;
- статутний капітал, його формування, збільшення та зменшення;
- неоплачений та вилучений капітал;
- додатковий капітал та інші складові власного капіталу;
- емісійна діяльність суб'єктів господарювання на вітчизняних та закордонних ринках капіталу;
- звіт про власний капітал, призначення та порядок складання.

Власний капітал підприємства представлений у першому розділі пасиву балансу. Основними складовими власного капіталу є **статутний капітал, додатковий і резервний капітал, нерозподілений прибуток**. Відомості про розміри статутного і резервного капіталу містяться у статуті підприємства. Показник власного капіталу є одним з головних індикаторів кредитоспроможності підприємства. Він – основа для визначення фінансової незалежності підприємства, його фінансової стійкості та стабільності.

Для більшості підприємств основним елементом власного капіталу є **статутний (номінальний) капітал** – сума вкладів власників підприємства в його активи за номінальною вартістю згідно із засновницькими документами.

Позиковий капітал підприємства – це кошти, які залучаються для фінансування господарської діяльності підприємства на принципах строковості, поверненості та платності. Необхідно ознайомитись зі складом елементів позикового капіталу, які виділяються відповідно до різних класифікаційних ознак, зокрема: за часом виникнення, за формами існування, за характером участі в діяльності підприємства, за метою залучення, за джерелами формування і т. і.

Для визначення оптимальної структури капіталу, тобто виявлення граничної межі використання позикового капіталу для конкретного підприємства розраховують **ефект фінансового левериджу**. Цей показник доцільно обчислювати у процесі санаційного аудиту підприємства, що перебуває у фінансовій кризі, маючи на меті визначити відхилення від оптимальної структури капіталу та оцінити ризики, що при цьому виникають, а також під час розробки такої стратегії фінансування санації, яка дасть змогу

оптимізувати джерела залучення фінансових ресурсів.

Особливу увагу необхідно приділити **вартості капіталу та методам її оцінювання** як в цілому, так і за окремими складовими.

Питання для самоконтролю

1. Які основні джерела формування власних та позикових фінансових ресурсів? У чому полягають відмінності між обліком (впливом на витрати підприємства) позикових та власних ресурсів?
2. У чому полягає ефект податкової економії? При використанні яких джерел фінансування він виникає?
3. Охарактеризуйте структуру позикових коштів підприємства відповідно до форми фінансового звіту «Баланс».
4. Які основні цінні папери використовуються як джерела фінансування діяльності промислових підприємств в Україні? Стисло охарактеризуйте їх сутність.
5. Охарактеризуйте структуру власних коштів підприємства відповідно до форми фінансового звіту «Баланс». Що являє собою стаття «Нерозподілений прибуток»?
6. Що являє собою поняття «цілісний майновий комплекс»? У якій статті капіталу підприємства відображається його вартість?
7. З використання яких аналітичних моделей оцінюється вартість фінансових ресурсів підприємства? Які додаткові витрати враховуються при її визначенні?
8. У чому полягає ефект фінансового левериджу?

Тема 8. Оцінка вартості капіталу.

Поняття вартості капіталу та способи її оцінювання. Методи оцінки елементів власного капіталу. Оцінка залучених ресурсів. Розрахунок вартості змішаного фінансування.

Методичні вказівки

Необхідно розуміти, що **фінансові ресурси підприємства** – сукупність грошових коштів, сформованих з метою фінансування поточної діяльності підприємства та його розвитку в майбутньому періоді. В залежності від **джерел фінансування** фінансові ресурси поділяються на **власні та позикові** (власний та позиковий капітал).

При вивченні власного капіталу необхідно ознайомитися з такими основними напрямками:

- функції власного капіталу, його склад та структура;
- особливості формування власного капіталу підприємства залежно від організаційно-правової форми та сфери діяльності;
- статутний капітал, його формування, збільшення та зменшення;
- неоплачений та вилучений капітал;
- додатковий капітал та інші складові власного капіталу;
- емісійна діяльність суб'єктів господарювання на вітчизняних та закордонних ринках капіталу;
- звіт про власний капітал, призначення та порядок складання.

Власний капітал підприємства представлений у першому розділі пасиву балансу. Основними складовими власного капіталу є **статутний капітал, додатковий і резервний капітал, нерозподілений прибуток**. Відомості про розміри статутного і резервного капіталу містяться у статуті підприємства. Показник власного капіталу є одним з головних індикаторів кредитоспроможності підприємства. Він – основа для визначення фінансової незалежності підприємства, його фінансової стійкості та стабільності.

Для більшості підприємств основним елементом власного капіталу є **статутний (номінальний) капітал** – сума вкладів власників підприємства в його активи за номінальною вартістю згідно із засновницькими документами.

Позиковий капітал підприємства – це кошти, які залучаються для фінансування господарської діяльності підприємства на принципах строковості, поверненості та платності. Необхідно ознайомитись зі складом елементів позикового капіталу, які виділяються відповідно до різних класифікаційних ознак, зокрема: за часом виникнення, за формами існування, за характером участі в діяльності підприємства, за метою залучення, за джерелами формування і т. і.

Для визначення оптимальної структури капіталу, тобто виявлення граничної межі використання позикового капіталу для конкретного підприємства розраховують **ефект фінансового левериджу**. Цей показник доцільно обчислювати у процесі санаційного аудиту підприємства, що перебуває у фінансовій кризі, маючи на меті визначити відхилення від оптимальної структури капіталу та оцінити ризики, що при цьому виникають, а також під час розробки такої стратегії фінансування санації, яка дасть змогу

оптимізувати джерела залучення фінансових ресурсів.

Особливу увагу необхідно приділити **вартості капіталу та методам її оцінювання** як в цілому, так і за окремими складовими.

Питання для самоконтролю

1. Які основні джерела формування власних та позикових фінансових ресурсів? У чому полягають відмінності між обліком (впливом на витрати підприємства) позикових та власних ресурсів?

2. У чому полягає ефект податкової економії? При використанні яких джерел фінансування він виникає?

3. Охарактеризуйте структуру позикових коштів підприємства відповідно до форми фінансового звіту «Баланс».

4. Які основні цінні папери використовуються як джерела фінансування діяльності промислових підприємств в Україні? Стисло охарактеризуйте їх сутність.

5. Охарактеризуйте структуру власних коштів підприємства відповідно до форми фінансового звіту «Баланс». Що являє собою стаття «Нерозподілений прибуток»?

6. Що являє собою поняття «цілісний майновий комплекс»? У якій статті капіталу підприємства відображається його вартість?

7. З використання яких аналітичних моделей оцінюється вартість фінансових ресурсів підприємства? Які додаткові витрати враховуються при її визначенні?

Тема 9. Кредитування підприємств.

Сутність кредитів та їх особливості. Кредитне фінансування. Сутність та принципи кредитування. Характеристика основних видів банківських кредитів. Етапи формування політики залучення банківських кредитів. Види забезпечення кредитів. Характеристика різних графіків погашення кредиту та їх впливу на вартість фінансування. Оцінка ефективності банківського кредиту при різних умовах виплати процентів.

Форми і види фінансового лізингу. Характеристика комерційного кредиту.

Методичні вказівки

При розгляді даної теми студент має усвідомити, що діяльність вітчизняних підприємств неможлива без залучення додаткових фінансових ресурсів і, насамперед, у формі кредитів. **Кредит – це економічні відносини, що склалися між кредитором та позичальником з приводу отримання кредиту і базуються на принципах терміновості (строковості), повернення, платності, забезпеченості. Суб'єктами кредитних відносин можуть бути будь-які самостійні підприємства та кредитні установи. Об'єктами кредитування виступають оборотні та необоротні активи, платіжні, розрахункові операції з постачальниками й покупцями та ін. Кредит може надаватися як в товарній, так і в грошовій формі. Причому банківський та державний кредити надаються виключно в грошовій формі, в той час як лізинговий та комерційний – в товарній. Залежно від мети та об'єкта кредитування підприємство-позичальник може обрати різні види кредиту. До основних класифікаційних груп можна віднести:**

- за кредитором – банківський, державний, лізинговий та комерційний;
- за терміном – короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий;
- залежно від мети отримання – під оборотні та необоротні кошти;
- за порядком надання – прямий, позика участі та консорціальний кредити;
- залежно від забезпечення – забезпечені та незабезпечені.

У зв'язку з тим, що основу кредитування вітчизняних підприємств складає банківське кредитування, то в межах даної теми значну увагу доцільно приділити вивченню саме аспектів банківського кредитування. Розгляд потрібно розпочати з вивчення **видів банківського кредитного обслуговування**, до яких відносять: кредити, кредитно-гарантійні послуги та послуги кредитного характеру. Банківська установа може надавати підприємству наступні види кредитів, а саме: терміновий кредит, кредитна лінія, контокорент (овердрафт), вексельний кредит (облік векселів).

Важливо розуміти, що умови надання кредиту підприємству в значній мірі визначаються ступенем його **кредитоспроможності**. У процесі **оцінки кредитоспроможності підприємства НБУ** рекомендує враховувати та аналізувати в динаміці такі основні економічні показники діяльності: платоспроможність (коефіцієнти миттєвої, поточної і загальної ліквідності); фінансова стійкість (коефіцієнти маневреності власних коштів, співвідношення залучених і власних коштів); обсяг реалізації; обороти за рахунками

(співвідношення чистих надходжень за рахунками та суми кредиту, наявність рахунків в інших банках, наявність картотеки неплатежів); склад та динаміка дебіторсько-кредиторської заборгованості; собівартість продукції; прибутки та збитки, рентабельність та кредитну історію позичальника.

Необхідно знати, що **позичковий процент** – плата за користування позичковим капіталом, є його ціною. Потрібно звернути увагу на методи встановлення позичкового проценту.

Сума кредиту повертається банку поступово протягом строку кредитування. На практиці відомі два основні **способи погашення боргу: погашення періодичними внесками; та «амортизаційне» погашення.**

Необхідно також розглянути **комерційний кредит**, який представляє собою економічні відносини, що виникають між продавцями та покупцями продукції у вигляді відстрочки платежу за продані товари. Такий кредит надається виключно в товарній формі і вимагає наявності значного резервного капіталу у продавця. **Формами комерційного кредиту є: вексельний кредит; відкритий рахунок; сезонний кредит; консигнація.**

Питання для самоконтролю

1. Які форми кредитування сьогодні використовують підприємства? Як відображаються ресурси, залучені за тією чи іншою формою в фінансовому звіті «Баланс»?
2. Що являє собою банківський кредит? Які його основні характеристики? Що впливає на рівень кредитної ставки фінансування?
3. Які графіки обслуговування боргу використовуються у взаємовідносинах між банком та підприємством? Коли доцільне використання тієї чи іншої схеми обслуговування кредиту?
4. За якими показниками банківські установи оцінюють кредитоспроможність підприємств? Які форми звітів підприємства при цьому можуть запрошуватися?
5. Які банківські послуги кредитного характеру отримали розповсюдження останнього часу? Охарактеризуйте стисло їх, наведіть переваги та їх недоліки.

Тема 10. Формування і розподіл прибутку.

Економічний зміст прибутку. Характеристика різних показників прибутку та методика їх розрахунку. Фактори, що впливають на формування прибутку. Напрямки використання прибутку. Беззбитковість та цільове планування прибутку.

Методичні вказівки

Як **економічна категорія прибуток** характеризує чистий дохід, який створено в сфері матеріального виробництва в процесі підприємницької діяльності. Потрібно розуміти **економічну сутність прибутку**, який представляє собою **частину прибавочного продукту і визначається як різниця між виручкою від реалізації продукції та витратами на її виробництво та продаж**. Слід звернути увагу на наявність різних видів прибутку, які виділяються згідно з наступними **класифікаційними ознаками**: відповідно до характеру віддзеркалення у звітності (бухгалтерський прибуток, економічний прибуток); по характеру діяльності підприємства (прибуток від звичайної діяльності, прибуток від надзвичайних подій); по основних видах господарчих операцій (прибуток від реалізації продукції, позареалізаційний прибуток); по основних видах діяльності (прибуток від операційної діяльності, прибуток від інвестиційної діяльності, прибуток від фінансової діяльності); відносно складу елементів, які формують прибуток (маржинальний прибуток, валовий прибуток, чистий прибуток, нерозподілений прибуток). Необхідно розуміти сутність та знати методику розрахунку кожного показника. Важливо звернути увагу на формування показників прибутку у «Звіті про фінансові результати роботи підприємства» (форма 2) згідно зі стандартами бухгалтерського обліку.

Аналіз беззбитковості (або аналіз «витрати – прибуток – обсяг виробництва») – це аналітичний підхід до вивчення взаємозв'язку витрат та доходів при різних рівнях виробництва. Мета аналізу беззбитковості – визначення обсягу продукції, для якого обсяг виручки від продаж дорівнює витратам. Коли обсяг продажів нижчий цієї точки, підприємство зазнає збитків, а в точці, де виручка дорівнює витратам, підприємство веде бізнес беззбитково. Точкою беззбитковості (критичним обсягом виробництва) називається такий обсяг виробництва, при якому загальні доходи дорівнюють загальним витратам. Крім критичного обсягу виробництва, цей підхід дозволяє визначати запас безпеки підприємства, а також цільове значення прибутку.

Питання для самоконтролю

1. Які показники прибутку виокремлюються відповідно до форми фінансової звітності «Звіт про фінансові результати»? Який з цих показників використовується для оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства?
2. Які види діяльності підприємства на сьогоднішній день можна проаналізувати відповідно до звіту про фінансові результати? Які операції підприємства формують розділи звіту «Інші операційні доходи», «Фінансові доходи», «Інші доходи»?
3. Що являє собою показник «Чистий дохід підприємства»? Як він формується?
4. Охарактеризуйте стисло інструментарій аналізу беззбитковості продукту або підприємства. Які основні припущення цього інструментарію? Які специфічні показники йому притаманні?
5. Які виокремлюються підходи до проведення аналізу беззбитковості поліпродуктового підприємства? У чому їх недоліки та переваги?

Тема 11. Рентабельність підприємства та показники її вимірювання.

Економічна сутність рентабельності. Показники рентабельності та методика їх розрахунку. Ефект фінансового важеля. Модель Дюпона та її використання для факторного аналізу рентабельності.

Методичні вказівки

Всі показники прибутку, у тому числі, прибуток від основної діяльності, є дуже важливими для оцінки результативності підприємства. Однак вони не можуть характеризувати рівень ефективності господарювання, який характеризується показниками рентабельності. В узагальненому вигляді **рентабельність** – це співвідношення прибутку та витрат. Слід розуміти, що в залежності від показників прибутку та виду витрат формуються різні як за методикою розрахунку, так і за суттю показники рентабельності.

Основними показниками рентабельності являються: рентабельність підприємства, рентабельність виробництва продукції, рентабельність активів (ROA) та рентабельність власного капіталу (ROE).

Питання для самоконтролю

1. У чому полягають аналітичні переваги показників рентабельності в порівнянні з показниками прибутку?
2. Про що свідчить ситуація, коли рентабельність власного капіталу в декілька разів вища за рентабельність активів підприємства? Які ризики притаманні цьому підприємству?

Тема 12. Сутність та класифікація грошових потоків підприємства.

Економічна характеристика, склад і класифікація грошових потоків підприємства. Методи формування грошових потоків: прямий та опосередкований. Склад грошового потоку по операційній діяльності. Основні елементи грошового потоку по фінансовій діяльності. Формування грошового потоку по інвестиційній діяльності.

Звіт про рух грошових коштів. Методи складання звіту про рух грошових коштів.

Методичні вказівки

У процесі виробничо-господарської діяльності підприємств постійно здійснюється **кругообіг коштів**. Надходження грошових коштів забезпечує відшкодування витрат виробництва і обігу, своєчасне виконання фінансових зобов'язань перед державою, банками, іншими підприємствами, тобто підприємства повинні мати в своєму розпорядженні достатні та регулярні грошові надходження.

Базовою категорією, яка характеризує рух грошових коштів підприємства, є грошовий потік. **Грошовий потік підприємства уявляє собою сукупність розподілених в часі надходжень та виплат грошових коштів, обумовлених його господарчою діяльністю.**

Необхідно розуміти, що таке визначення грошового потоку є агрегованим і характеризує багаточисельні їх види. Локальні грошові потоки класифікуються по різним ознакам, таким як: **масштаб обслуговування господарчого процесу, спрямованість грошового потоку, вид господарчої діяльності, метод розрахунку, рівень достатності обсягу, безперервність формування і т. і.**

Особливу увагу доцільно приділити різним по спрямуванню грошових коштів потокам, а також грошовим потокам, що притаманні різним видам господарської діяльності.

Так по **спрямованості** грошових коштів виділяють:

- **позитивний грошовий потік**, який характеризує сукупність надходжень грошових коштів на підприємство від всіх видів господарчих операцій;

- **від'ємний грошовий потік**, що характеризує сукупність виплат грошових коштів підприємством в процесі здійснення всіх його господарчих операцій.

В залежності від **виду господарської діяльності** виділяють грошовий потік по **операційній діяльності**, грошовий потік по **інвестиційній діяльності**, а також грошовий потік по **фінансовій діяльності**.

Різниця між позитивним та від'ємним грошовим потоком представляє собою **чистий грошовий потік**, який є важливим результатом діяльності підприємства.

Головною **ціллю** управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства шляхом балансування обсягів надходження та витрачання грошових коштів та їх синхронізації в часі. Для забезпечення реалізації цієї цілі процес управління грошовими потоками повинен базуватись на наступних **принципах**: інформативної достовірності, збалансованості, ефективності, ліквідності.

Потрібно знати, що для визначення розмірів чистих грошових потоків використовуються два методи – **прямий та непрямий**, та вміти використовувати їх в практичних розрахунках.

Формування грошових потоків по операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності представляється в «Звіті про рух грошових коштів підприємства». Необхідно усвідомити, що в цьому документі наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. При складанні фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності підприємства можуть обрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом з застосуванням відповідної форми звіту.

Підприємство розгорнуто наводить суми надходжень та видатків, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції включає суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми наводяться окремо у складі відповідних видів діяльності. Внутрішні зміни у складі грошових коштів до звіту про рух грошових коштів не включаються. Не грошові операції

(отримання активів шляхом фінансової оренди; бартерні операції; придбання активів шляхом емісії акцій тощо) не включаються до звіту про рух грошових коштів.

Необхідно звернути увагу, що важливим напрямком фінансової діяльності підприємства є раціональне використання вільних фінансових ресурсів, пошук ефективних напрямків інвестування коштів, які даватимуть підприємству додатковий прибуток. Прибуткове інвестування грошових коштів здійснюється на фінансовому ринку.

На завершення вивчення теми необхідно приділити увагу **аналізу грошових потоків**, який передбачає: вивчення динаміки формування та структури різних видів грошових потоків, оцінку достатності позитивного грошового потоку та його якості, дослідження синхронності різноспрямованих грошових потоків, оцінку ефективності чистого грошового потоку.

Питання для самоконтролю

1. За якими видами діяльності підприємства формується звіт про рух грошових коштів? У чому призначення цього звіту?
2. Які основні грошові операції відносяться до того чи іншого виду діяльності підприємства відповідно до звіту про рух грошових коштів?
3. Чи можлива ситуація, коли підприємство є прибутковим у поточному періоді, проте немає коштів на своїх рахунках? Про що це свідчить?
4. У чому полягає управління грошовими коштами на підприємстві? Що являє собою платіжний календар?
5. На що слід звертати увагу при аналізі звіту про рух грошових коштів? Про що свідчить від'ємне значення чистого грошового потоку з інвестиційної діяльності?
6. Яким чином негрошові операції та курсові різниці враховуються при формуванні звіту про рух грошових коштів?
7. Який зв'язок (контрольна точка) існує між формами фінансової звітності «Баланс» та «Звіт про рух грошових коштів»?

Тема 13. Планування грошових потоків підприємства.

Сутність та методи збалансування грошових потоків підприємства. Порядок розробки плану надходження та витрачання грошових коштів.

Сутність та порядок розробки платіжного календаря. Аналіз ефективності грошових потоків.

Методичні вказівки

Планування грошових потоків є складовим елементом внутрішньофірмового фінансового планування на підприємстві, шляхом упровадження якого досягається узгодженість величини очікуваних грошових потоків із потребами фінансового забезпечення окремих господарських операцій суб'єкта господарювання в рамках операційної, інвестиційної та фінансової його діяльності.

Попереднє планування діяльності в рамках проекту включає в себе весь перелік робіт, які передбачається виконувати в рамках проекту, виходячи з проблеми, на вирішення якої спрямовано проект, та мети (місії) проекту.

Формується детальний план реалізації проекту з визначенням необхідних для реалізації проекту ресурсів та очікуваних результатів проекту.

Планування грошових потоків представляє собою процес розробки системи планів і планових показників по формуванню різних видів цих потоків в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності підприємства в майбутньому періоді.

Методика планування включає такі складові:

- планування грошових надходжень за період;
- планування відтоку коштів;
- розрахунок чистого грошового потоку (надлишок +, недостача -);
- визначення загальної потреби в короткостроковому фінансуванні.

Найпоширенішими прогностичними фінансовими документами надходження та витрачання грошових коштів на підприємствах виступають:

- касовий бюджет – план надходження і витрачання грошових коштів, що є однією з основних форм поточного фінансового плану управління грошовими потоками, розробляється на фінансовий рік з помісячною сегментацією;
- платіжний календар – форма поточного фінансового плану управління грошовими потоками, розробляється на короткостроковий період з щоденною сегментацією.

План надходження та витрачання грошових коштів розробляється на підприємстві в декілька етапів:

На I етапі здійснюється прогнозування надходження та витрачання грошових коштів по операційній діяльності, тому що результативні показники цього плану використовуються при розробці інших його складових.

На II етапі розробляються планові показники надходження та витрачання грошових коштів з інвестиційної діяльності з урахуванням надходження коштів від основної діяльності або від інших джерел фінансування.

На III етапі розраховуються планові показники надходження та витрачання грошових коштів по фінансовій діяльності підприємства з метою забезпечення джерел фінансування для основної й інвестиційної діяльності підприємства.

На IV етапі прогнозуються валові та чисті грошові потоки, а також динаміка залишків грошових коштів по підприємству в цілому.

Платіжний календар дозволяє:

- управляти платоспроможністю підприємства;
- вчасно розробляти заходи щодо запобігання виникнення дефіциту грошових коштів у певні проміжки часу;
- розробляти заходи для ефективного використання тимчасово вільних грошових коштів;
- «діагностувати» фінансовий стан підприємства;
- визначати потребу в обсягах короткострокового кредиту в певні проміжки часу;
- здійснювати контроль за своєчасністю надходження коштів, аналізувати причини відхилення від графіків.

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає збалансування позитивних та від’ємних грошових потоків?
2. З якою ціллю розробляється платіжний календар. Які завдання він вирішує?
3. Платіжний календар відноситься до поточних чи перспективних планів.
4. З якою (якими) формами фінансової звітності тісно пов'язаний платіжний календар?

Тема 14. Методи оцінки фінансового стану підприємства.

Сутність та значення оцінки фінансового стану підприємства. Інформаційна база оцінки фінансового стану підприємства. Загальна характеристика майнового стану підприємства. Оцінка ліквідності балансу. Показники платоспроможності. Система показників фінансової стійкості підприємства. Показники прибутку та рентабельності та їх значення для оцінки фінансового стану підприємства.

Методичні вказівки

Необхідно засвоїти, що **фінансовий стан підприємства** – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

В процесі аналізу можуть бути використані різні методи аналізу:

- горизонтальний (часовий) аналіз;
- вертикальний (структурний) аналіз;
- трендовий аналіз;
- аналіз відносних показників (коефіцієнтів);
- порівняльний (просторовий) аналіз;
- факторний аналіз.

Інформаційною базою для оцінювання фінансового стану підприємства є дані: балансу підприємств (форма 1); звіту про фінансові результати (форма 2); звіту про рух грошових коштів (форма 3); звіту про власний капітал (форма 4); дані статистичної звітності та оперативні дані.

Основними **аналітичними напрямками** аналізу фінансового стану є: платоспроможність, фінансова незалежність, ділова активність та результативність діяльності.

Платоспроможним є підприємство, яке своєчасно і в повному обсязі виконує свої фінансові зобов'язання. При оцінці **платоспроможності** розраховують такі основні коефіцієнти: коефіцієнт покриття; коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт Бівера. Одним з методів оцінки платоспроможності є **аналіз ліквідності балансу**.

Фінансово стійким можна вважати таке підприємство, яке за рахунок власних коштів спроможне забезпечити запаси і витрати, не допустити

невиправданої кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватись за своїми зобов'язаннями.

Необхідно звернути увагу, що до основних показників **фінансової стійкості**: відносяться коефіцієнт фінансової незалежності (автономії); коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт фінансування; коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами; коефіцієнт маневреності власних коштів.

Важливе значення для оцінки **ділової активності** мають показники оборненості оборотних коштів. **Результативність** діяльності підприємства визначається показниками прибутку та рентабельності.

Питання для самоконтролю

1. Які методи аналізу застосовуються при проведенні фінансової діагностики підприємства?
2. Охарактеризуйте основні групи показників при проведенні коефіцієнтного аналізу. Надайте характеристику найбільш розповсюджених показників.
3. Як сезонність роботи підприємства впливає на проведення фінансового аналізу роботи підприємства? Які прийоми використовують у таких випадках фінансові аналітики?
4. Які показники доцільно аналізувати при проведенні експрес-аналізу промислового підприємства за квартал або півріччя? Обґрунтуйте Ваш вибір.
5. Які показники доцільно використовувати при динамічному аналізі підприємства за декілька років? Обґрунтуйте свій вибір.

Тема 15. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства.

Економічна сутність та призначення інтегральної оцінки фінансового стану підприємства. класифікація методів інтегральної оцінки. Експертна оцінка та її використання. Статистичні методи інтегральної оцінки. Визначення рейтингу підприємства.

Методичні вказівки

Актуальність інтегральної оцінки фінансово-майнового стану полягає в тому, що за її допомогою з'являється можливість в узагальненому вигляді

представити діяльність підприємства на ринку та визначити рейтинг ефективності його функціонування. Це дозволяє суб'єктам ринкових відносин визначитись із найефективнішими способами інвестування капіталу і таким чином сприяти росту віддачі використовуваних ресурсів в умовах їх обмеженості.

Комплексна оцінка фінансово-майнового стану підприємства може проводитись із використанням наступних методів: створення рангу за допомогою ряду показників, кластерного аналізу, матричного методу, методу бальних оцінок, методу порівняльної рейтингової оцінки, методу рейтингового фінансового аналізу тощо.

Метод створення рейтингу за допомогою ряду показників досить простий і оснований на рангуванні підприємств відповідно до значень відібраних для аналізу ключових показників – виручка, чистий прибуток, капіталізація, сукупний дохід інвестора. Однак слід відмітити, що відібрані показники не повністю характеризують фінансово-майновий стан підприємства, а такі показники, як капіталізація та сукупний дохід інвестора є більшою мірою показниками для рейтингової оцінки цінних паперів на основі фондових індексів.

Кластерний аналіз дозволяє поділити за визначеними критеріями сукупність підприємств, що вивчається, на групи, які називаються кластерами. В даній методиці обираються елементарні кластери, а потім відбувається їх об'єднання в один сполучений (підсумковий) кластер.

Для формування рейтингу фінансово-майнового стану підприємства **методом кластерного аналізу** рекомендується використовувати наступні показники: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами, коефіцієнт оборотності, коефіцієнт рентабельності виробництва. Якщо підприємство посідає за критерієм максимізації відповідного показника перше місце в кластері, то йому надається і бал, друге місце - 2 бали і т. д. Підсумковий кластер являє собою рейтингову оцінку фінансового стану підприємства. Таким чином, стабільно низькі значення показників кластерного аналізу визначають високий рейтинг підприємства.

Метод бальних оцінок є відносно простим і ґрунтується на думці досвідчених спеціалістів-експертів. Рейтинг встановлюється за системою показників як сума балів. Всі показники поділяються на класи: перший клас –

значення показників перевищують встановлені або теоретично обґрунтовані нормативи; другий клас – значення показників перебувають на рівні нормативу; третій клас – значення показників менше нормативного рівня.

Система показників складається з коефіцієнтів ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності. Показник в першому класі оцінюється в 3 бали, в другому – в 2 бали, в третьому – в 1 бал. Критерієм формування рейтингу виступає максимум суми балів за всіма показниками.

Система вихідних показників для порівняльної рейтингової оцінки фінансового стану підприємства включає показники: оцінки ліквідності; фінансової стійкості; ділової активності; рентабельності.

В основу такої методики покладено порівняння оцінюваного підприємства по кожному показнику фінансового стану з умовним еталонним підприємством, яке має найкращі показники з усіх порівнюваних підприємств. Тобто базою розрахунку для отримання рейтингової оцінки фінансового стану підприємства є не суб'єктивні оцінки експертів, а найбільш високі результати з усієї сукупності реальних показників.

Питання для самоконтролю

1. Для чого використовуються інтегральні показники при проведенні фінансового аналізу? Які моделі інтегральної оцінки Вам відомі?
2. Охарактеризуйте модель Альтмана.
3. Охарактеризуйте модель діагностики Спрінгейта.
4. Наведіть модель Ліса. Охарактеризуйте чотирифакторну модель Таффлера.

2. КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практична частина дисципліни «Фінанси підприємств» передбачає самостійне виконання студентами-заочниками п'яти розрахунково-аналітичних завдань:

1. Визначення середньої вартості фінансування діяльності підприємства за рахунок різноманітних джерел отримання фінансових ресурсів.
2. Побудова графіків обслуговування банківського кредиту.
3. Визначення чистого грошового потоку, що пройшов крізь підприємство за період з використанням непрямого методу.

4. Формування розділів фінансових звітів підприємства (балансу або звіту про фінансові результати).

5. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства в динаміці за декілька періодів.

Зміст завдань та методичні рекомендації до їх виконання наведені нижче.

Завдання 1

Визначення середньої вартості фінансування діяльності підприємства за рахунок різноманітних джерел отримання фінансових ресурсів

Ціль завдання – закріпити навички оцінки вартості джерел фінансування діяльності підприємства та середньозваженої вартості фінансування підприємства.

Постановка завдання. Необхідно оцінити вартість залучення коштів для фінансування діяльності підприємства з декількох джерел та визначити середню вартість фінансування діяльності підприємства з використанням формули середньозваженої арифметичної. Варіант вихідних даних для розрахунків (таблиця 1.1) студентами обирається відповідно до їх порядкового номера у журналі відвідування занять.

Методичні вказівки до виконання завдання

Фінансування діяльності підприємства може здійснюватися з використанням власних та позикових джерел, що, в свою чергу, мають велику кількість різновидів.

Кожне джерело фінансування має свою вартість, що характеризується відсотками або іншими видами платежів для позикового капіталу та дивідендами, що сплачуються власникам підприємства. Вартість цих джерел та обсяги фінансування залежать від багатьох факторів, що не завжди підконтрольні підприємству. Частіше за все поточне фінансування діяльності підприємства та інвестиційні програми реалізуються з використанням декількох джерел. Тому актуальною стає задача оцінювання середньої вартості фінансування підприємства або його окремих бізнес-проектів. ***Вартість фінансування визначається у відносному виразі***, тобто характеризує, скільки грошових одиниць оплати за користування припадає на кожну залучену грошову одиницю фінансування.

При визначенні цієї вартості обов'язково необхідно враховувати ефект податкової економії, що виникає у зв'язку з різними підходами до

відображення плати за капітал у залежності від його класифікації на власний та позиковий. Так, відсотки (або інші платежі) за позиковий капітал відповідно до діючих стандартів обліку включаються у витрати підприємства, що призводить до зниження оподаткованого прибутку. У той час як виплати власникам підприємства (дивіденди) не включаються у витрати підприємства. Саме чистий прибуток є базою для нарахування дивідендів. Така різниця у врахуванні плати за капітал призводить до того, що при інших рівних умовах використання позикового капіталу є більш вигідним для підприємства з точки зору показника чистого прибутку, що залишається у його розпорядженні.

При визначенні вартості позикових джерел фінансування для підприємства ефект податкової економії враховується з використанням так званого податкового коректора, що зменшує фактичну вартість позикового капіталу:

$$\text{ВФП} = \text{ВД} \times (1 - \text{П}), \quad (1.1)$$

де ВФП – вартість фінансування за рахунок позикового капіталу, частки од.;

ВД – вартість джерела фінансування, оговорена у документації з урахуванням додаткових витрат на залучення капіталу, частки од.;

(1-П) – податковий коректор, частки од.;

П – ставка податку на прибуток, частки од.

З 01 січня 2014 року ставка податку на прибуток складає 18%.

Вартість джерела фінансування, оговорена у документації з урахуванням додаткових витрат на залучення капіталу, включає в себе разові витрати, що виникають у підприємств при запозиченнях. Це можуть бути разова банківська комісія при оформленні кредиту, витрати на емісію боргових цінних паперів (облігацій) та інші виплати.

Для власних джерел фінансування також характерні додаткові витрати у вигляді витрат на додаткову емісію акцій (оголошення про емісію, оформлення цінних паперів та інше).

Оскільки додаткові витрати є разовими (виникають при залученні і не є періодичними платежами у період обслуговування капіталу), то їх врахування відбувається шляхом коректування суми фінансування, що залучається. Таким чином загальна формула визначення вартості джерела фінансування (ВД) має вигляд:

$$ВД = \frac{Пк \times СФ}{СФ - ДВ} \quad \text{або} \quad ВД = \frac{Пк}{СФ \times (1 - Ч_{ДВ})}, \quad (1.2)$$

де $Пк$ – плата за капітал (відсотки, дисконт, купон, дивіденди), частки од.;

$СФ$ – сума фінансування за рахунок джерела, грош. од.;

$ДВ$ – додаткові витрати на залучення джерела фінансування, грош. од.;

$Ч_{ВД}$ – частка додаткових витрат у загальній сумі фінансування, част. од.

При визначенні середньої вартості фінансування (СВФ) діяльності підприємства або окремого бізнес-проекту використовується формула середньої арифметичної зваженої:

$$СВФ = \sum_{i=1}^L ВД_{ВКі} \times Ч_{ВКі} + \sum_{i=1}^K ВФП_{ПКі} \times Ч_{ПКі}, \quad (1.3)$$

де $ВД_{ВКі}$ – вартість i -ого джерела власного капіталу, частки од.;

$Ч_{ВКі}$ – частка i -ого джерела власного капіталу у загальній структурі фінансування, частки од.;

$ВФП_{ПКі}$ – вартість i -ого джерела позикового капіталу, частки од.;

$Ч_{ПКі}$ – частка i -ого джерела позикового капіталу у загальній структурі фінансування, частки од.

Дані для розрахунку середньої вартості фінансування діяльності підприємства наведені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Вихідні дані для розрахунку вартості фінансування діяльності підприємства

Варіант	Джерело фінансування	Відсотки/ Дивіденди	Додаткові витрати на залучення	Частка джерела	Сума коштів, що залуча- ються, грн	Примітка
1	2	3	4	5	6	7
1	Емісія простих акцій	0,2 грн/акцію	5000 грн	30%	500 000	Номінальна вартість акції 1 грн
	Банківський кредит	23% річних	0,05%	70%	?	
2	Банківський кредит	20% річних	8500 грн	?	500 000	
	Банківський кредит	24% річних	1800 грн	?	680 000	
3	Емісія простих акцій	0,25 грн/ акцію	4,5%	65%	500 000	Номінальна вартість акції 1,5 грн
	Емісія привілейованих акцій	0,5 грн/ акцію	4,6%	?	?	Номінальна вартість акції 3,5 грн
4	Випуск купонних облігацій	18% річних	3600 грн	75%	1 200 000	
	Банківський кредит	22% річних	2500 грн	25%	?	
5	Емісія простих акцій	0,15 грн/ акцію	3,5%	?	500 000	Темп зростання дивідендів 10%. Номінальна вартість акції 1 грн
	Банківський кредит	20% річних	0,7%	?	750 000	
6	Банківський кредит	20% річних	1,8%	60	750 000	
	Емісія привілейованих акцій	0,15 грн/ акцію	2,2%	?	?	Номінальна вартість акції 5 грн
7	Випуск купонних облігацій	20% річних	3600 грн	45%	800 000	
	Банківський кредит	22% річних	1,8%	45%	?	
	Банківський кредит	25% річних	1 200 грн	10%	?	
8	Емісія простих акцій	0,3 грн/ акцію	2 500 грн	65%	500 000	Темп зростання дивідендів 10%. Номінальна вартість акції 2,0 грн
	Емісія привілейованих акцій	0,5 грн/ акцію	2,5%	?	?	Номінальна вартість акції 5,0 грн
9	Випуск купонних облігацій	20% річних	1900 грн	55%	700 000	
	Банківський кредит	24% річних	1,8%	45%	?	
10	Випуск дисконтних облігацій	х	3000 грн	75%	500 000 (номінал)	Номінальна вартість облігації – 1000 грн, реальна – 750 грн
	Емісія простих акцій	0,3 грн/ акцію	1 500 грн	25%	280 000	Номінальна вартість акції 3,0 грн

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4	5	6	7
11	Банківський кредит	22% річних	1500 грн	70%	?	
	Емісія простих акцій	0,5 грн/ акцію	1,2%	30%	100 000	Темп зростання дивідендів 7%. Номінальна вартість акції 1,0 грн
12	Банківський кредит	25% річних	3500 грн	90%	1 200 000	
	Емісія привілейованих акцій	0,7 грн/ акцію	2,5%	10%	?	Номінальна вартість акції 10 грн
13	Банківський кредит	20% річних	1,8%	35%	?	
	Банківський кредит	23% річних	1 200 грн	50%	?	
	Емісія простих акцій	0,3 грн/ акцію	2 500 грн	15%	500 000	Темп зростання дивідендів 10%. Номінальна вартість акції 1,0 грн
14	Емісія привілейованих акцій	0,5 грн/ акцію	2,5%	?	?	Номінальна вартість акції 7,0 грн
	Випуск купонних облігацій	20% річних	0,9%	55%	700 000	
15	Випуск дисконтних облігацій	х	3000 грн	75%	800 000 (номинал)	Номінальна вартість облігації – 1000 грн, реальна – 800 грн
	Банківський кредит	23% річних	1800 грн	25%	200 000	
16	Випуск купонних облігацій	21% річних	3000 грн	55%	1 000 000	
	Банківський кредит	24,5% річних	2,5%	45%	?	
17	Емісія простих акцій	0,15 грн/ акцію	2500	80%	750 000	Номінальна вартість акції 0,75 грн
	Емісія привілейованих акцій	0,75 грн/ акцію	450	20%	?	Номінальна вартість акції 3,5 грн
18	Банківський кредит	21% річних	2,5%	15%	?	
	Емісія простих акцій	0,1 грн/акцію	5000 грн	85%	350 000	Номінальна вартість акції 1,5 грн
19	Випуск дисконтних облігацій	х	0,5%	75%	1 100 000 (номинал)	Номінальна вартість облігації – 1500 грн, реальна – 1400 грн
	Емісія простих акцій	0,05 грн/акцію	5000 грн	25%	180 000	Номінальна вартість акції 2,5 грн
20	Випуск купонних облігацій	23% річних	2100 грн	55%	700 000	
	Банківський кредит	25% річних	0,9%	45%	?	

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4	5	6	7
21	Емісія простих акцій	0,1 грн/акцію	5000 грн	20%	350 000	Номінальна вартість акції 1 грн
	Банківський кредит	18% річних	0,05%	80%	?	
22	Банківський кредит	20% річних	1800 грн	?	500 000	
	Банківський кредит	24% річних	0,9%	?	350 000	
23	Емісія простих акцій	0,09 грн/ акцію	1,5%	90%	900 000	Номінальна вартість акції 1 грн
	Емісія привілейованих акцій	0,2 грн/ акцію	4,6%	?	?	Номінальна вартість акції 3,5 грн
24	Випуск дисконтних облігацій	х	1,4%	50%	?	Номінальна вартість облігації – 2000 грн, реальна – 1850 грн
	Банківський кредит	22,5% річних	2600 грн	50%	400 000	
25	Випуск купонних облігацій	20% річних	2,3%	30%	450 000	
	Банківський кредит	22% річних	4600 грн	45%	?	
	Банківський кредит	25% річних	1 200 грн	25%	?	
26	Банківський кредит	22,2% річних	2,6%	30%	250 000	
	Емісія привілейованих акцій	0,7 грн/ акцію	2,2%	70%	?	Номінальна вартість акції 8 грн
27	Випуск купонних облігацій	21% річних	1900 грн	45%	600 000	
	Банківський кредит	24% річних	1,8%	55%	?	
28	Банківський кредит	24% річних	1 200 грн	10%	?	
	Емісія простих акцій	0,3 грн/ акцію	2 500 грн	90%	900 000	Номінальна вартість акції 1,5 грн
29	Емісія привілейованих акцій	0,5 грн/ акцію	2,5%	15	?	Номінальна вартість акції 10 грн
	Випуск купонних облігацій	20% річних	1900 грн	85%	700 000	
30	Банківський кредит	24% річних	1,8%	45%	630 00	
	Випуск дисконтних облігацій	х	3000 грн	75%	?	Номінальна вартість облігації – 5000 грн, реальна – 4700 грн
31	Емісія простих акцій	0,5 грн/ акцію	1 500 грн	30%	620 000	Номінальна вартість акції 3,0 грн
	Банківський кредит	22% річних	1500 грн	70%	?	

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4	5	6	7
32	Емісія простих акцій	0,25 грн/ акцію	1,2%	30%	100 000	Номінальна вартість акції 1,0 грн
	Банківський кредит	25% річних	3500 грн	70%	?	
33	Випуск дисконтних облігацій	х	3000 грн	60%	?	Номінальна вартість облігації – 1000 грн, реальна – 840 грн
	Випуск купонних облігацій	22% річних	1,5%	40%	370 000	
34	Банківський кредит	23% річних	4 200 грн	50%	?	
	Випуск купонних облігацій	22% річних	3600	50%	460 000	
35	Банківський кредит	24% річних	3 200 грн	70%	?	
	Банківський кредит	22,2% річних	1050 грн	30%	250 000	

Завдання 2

Побудова графіків обслуговування банківського кредиту

Ціль завдання – закріпити навички побудови графіків обслуговування банківських кредитів з урахуванням різних схем їх обслуговування з метою коректного планування фінансових витрат підприємства та грошових виплат.

Постановка завдання. Необхідно побудувати графіки обслуговування банківського кредиту за наступними схемами:

- Погашення кредиту рівними частинами тіла.
- Погашення кредиту, починаючи з другого року кредитування (або з другого періоду погашення – для варіантів, що мають термін кредитування 1 рік).
- Ануїтетне погашення кредиту.

Порівняти отримані результати та зробити висновки щодо доцільності використання тієї чи іншої схеми обслуговування кредиту для підприємства.

Варіант вихідних даних для розрахунків (таблиця 2.1) студентами обирається відповідно до їх порядкового номера у журналі відвідування занять.

Методичні вказівки до виконання завдання

Найбільш розповсюдженим позиковим джерелом фінансування діяльності підприємств є банківське кредитування, що може здійснюватися у різноманітних формах, наприклад, таких як: кредит, овердрафт, кредитна лінія та інших.

При використанні банківських кредитів виникає два типи платежів – оплати вартості кредиту (відсоткові платежі) та оплата основної частини боргу по кредиту (оплата тіла кредиту), які залежать від характеристик кредиту (суми кредиту, терміну кредитування, ставки кредитування, періодичності виплат). При плануванні цих виплат може використовуватися дві схеми обслуговування кредиту: періодичними внесками (схема «повітряного шару») та ануїтетна (амортизаційна схема).

Перша схема передбачає, що умови погашення накладаються окремо на порядок виплати основної частини боргу та на порядок виплати відсотків. Друга схема передбачає, що встановлюється єдина сума погашення платежів у банк, однакова за періодами виплати, що включає, як відсотки, так і основний борг.

Погашення періодичними внесками. При формуванні графіків за такою схемою кредитор визначає порядок погашення основної частини боргу (наприклад, рівними частинами протягом всього терміну кредитування або відстрочка погашення у першій період (рік) обслуговування кредиту та рівномірне погашення тіла кредиту у наступних періодах, інші варіанти).

Для планування платежів використовується таблична форма:

Період	Борг на початок періоду	Погашення основної частини боргу	Відсотки за кредитом	Виплата у банк	Борг на кінець періоду
1	М				
2					
...					
п					0

Вказівки до заповнення графіка обслуговування кредиту:

- стовбець даних «Борг на початок періоду» характеризує величину непогашеної частини кредиту на початок періоду, що аналізується;
- стовбець даних «Погашення основної частини боргу» заповнюється відповідно до умов кредитування, описаних у договорі між банком та підприємством;
- стовбець даних «Відсотки за кредитом» є розрахунковим та заповнюється як нарахування плати за кредит (за період, що встановлений кредитним договором) на непогашену на початок періоду суму боргу. Значення сум по стовбцю зменшується по мірі погашення основної частини боргу;
- стовбець даних «Виплата у банк» характеризує суму коштів, що підприємство загалом за період винне банку, тобто виплата містить дві частини – відсотки за кредитом та суму погашення основної частини боргу;
- стовбець даних «Борг на кінець періоду» характеризує залишок заборгованості по тілу кредиту перед банком на кінець періоду (розраховується як різниця між боргом на початок періоду та погашенням основної частини боргу за той же період).

При ануїтетному погашенні боргу кредитор визначає порядок обслуговування кредиту в цілому, тобто визначає фіксовану суму виплати у банк, однакову по періодах. Ця сума містить як відсотки за кредитом, так і погашення основної частини боргу. Для її розрахунку використовується процедура дисконтування. Якщо *ВВ* – це невідома величина виплати у банк, а

M – це сума кредиту, то при відсотковій ставці по кредиту (B) та періодичності виплат n величина $ВБ$ може бути визначена з рівняння:

$$ВБ = \frac{M}{\sum_{i=1}^n \frac{1}{(1+B_n)^i} + \frac{1}{(1+B_n)^2} + \dots + \frac{1}{(1+B_n)^n}}, \quad (2.1)$$

де n – кількість виплат у банк за весь період обслуговування кредиту;

B_n – відсоткова ставка по кредиту за період, частки од. Тобто:

$$B_n = B / N. \quad (2.2)$$

Наприклад, якщо вартість кредиту 20% річних, а кількість виплат за рік становить 2 рази, то $B_n = 0,20 / 2 = 0,10$.

Для планування платежів використовується таблична форма:

Період	Борг на початок періоду	Погашення основної частини боргу	Відсотки за кредитом	Виплата у банк	Борг на кінець періоду
1	М			ВБ	
2				ВБ	
...				ВБ	
п				ВБ	0

Вказівки до заповнення графіка обслуговування кредиту:

- стовбець даних «Борг на початок періоду» характеризує величину непогашеної частини кредиту на початок періоду, що аналізується;
- стовбець даних «Погашення основної частини боргу» заповнюється як різниця між виплатою у банк (ВБ) та нарахованими за період відсотками;
- стовбець даних «Відсотки за кредитом» заповнюється як нарахування плати за кредит (за період, що встановлений кредитним договором) на непогашену на початок періоду суму боргу;
- стовбець даних «Виплата у банк» є розрахунковим та характеризує суму коштів, що підприємство загалом за період винне банку (формула 2.1);
- стовбець даних «Борг на кінець періоду» характеризує залишок заборгованості по тілу кредиту перед банком на кінець періоду (розраховується як різниця між боргом на початок періоду та погашенням основної частини боргу за той же період).

Дані для побудови графіків обслуговування боргу за різними схемами наведені у таблиці 2.1. Варіант вихідних даних для розрахунків студентами обирається відповідно до їх порядкового номера у журналі відвідування занять.

Таблиця 2.1

Вихідні дані для побудови графіків обслуговування банківського кредиту

Номер варіанта	Термін кредиту (К), років	Сума кредиту (М), грн	Вартість кредиту (В), % річних	Кількість виплат (n) разів/рік
1	2	250000	18	3
2	3	280000	15	2
3	4	350 000	15	1
4	4	350 000	14	1
5	4	420 000	20	1
6	5	430 000	22	1
7	3	440 000	23	2
8	3	500 000	25	2
9	3	520 000	25	2
10	2	530 000	24	3
11	2	450 000	19	2
12	5	480 000	19	1
13	5	520 000	18	1
14	5	420 000	15	1
15	4	650 000	16	1
16	4	520 000	16	1
17	3	410 000	18	2
18	3	470 000	19	2
19	4	490 000	20	1
20	5	560 000	21	1
21	2	610 000	18	4
22	4	660 000	20	1
23	6	710 000	14	1
24	4	760 000	18	2
25	2	810 000	20	4
26	5	860 000	22	1
27	3	910 000	14	2
28	4	960 000	20	1
29	5	1 010 000	20	1
30	2	1 060 000	18	3
31	3	1 110 000	19	2
32	5	1 160 000	18	1
33	6	1 210 000	18	1
34	4	1 260 000	20	2
35	3	1 310 000	20	2

Після розрахунків студенту необхідно порівняти отримані результати та зробити висновки щодо доцільності використання тієї чи іншої схеми обслуговування кредиту для підприємства.

Завдання 3

Формування розділів фінансових звітів підприємства (балансу або звіту про фінансові результати)

Ціль завдання – закріпити знання щодо наповнення форм фінансової звітності підприємства (балансу та звіту про фінансові результати) та показників, що відображають ефективність роботи підприємства, його майновий стан та зобов'язання.

Постановка завдання. Необхідно з використанням загального переліку статей фінансових звітів підприємства (таблиця 3.1) відповідно до варіанта сформулювати окремий розділ балансу підприємства на певну дату або розрахувати один з показників прибутку підприємства відповідно до методології, що покладена в основу формування звіту про фінансові результати.

Варіант вихідних даних для розрахунків студентами обирається відповідно до їх порядкового номера у журналі відвідування занять.

Методичні вказівки до виконання завдання

Фінансова звітність підприємства включає п'ять основних звітів: баланс (форма 1), звіт про фінансові результати (форма 2), звіт про рух грошових коштів (форма 3), звіт про власний капітал (форма 4) та примітки до фінансової звітності (форма 5). Всі підприємства, незалежно від розмірів, готують дві форми звітності – форму 1 та форму 2. Інші форми звітності є обов'язковими для формування середніми та крупними підприємствами.

У балансі відображаються активи, зобов'язання та власний капітал підприємства. Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу.

Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату.

У звіті про фінансові результати наводяться доходи і витрати, які відповідають критеріям, визначеним в національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку.

Метою складання звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої і неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки та сукупний дохід підприємства за звітний період.

При виконанні даного індивідуального завдання студенту з загального переліку статей фінансової звітності (таблиця 3.1) необхідно вибрати статті балансу або звіту про фінансові результати, що формують розділ звітності або розрахунковий показник прибутку відповідно до варіанта (таблиця 3.2).

При формуванні розділів (розрахунку прибутку) необхідно дотримуватися Методичних рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджених Наказом Мінфіну України від 28.03.2013 р. № 433.

Таблиця 3.1

Перелік статей фінансової звітності підприємства

Найменування статті фінансового звіту	Значення статті, грн
Фінансові витрати	25,60
Залишкова вартість основних засобів	9 875,90
Первісна вартість нематеріальних активів	1 250,00
Собівартість реалізованої продукції	1 450,80
Прибуток від реалізації основних засобів	23,56
Чистий прибуток звітного періоду	125,70
Статутний капітал	2 000,00
Дохід від реалізації додаткової емісії акцій (перевищення ринкової вартості над номінальною)	2620,00
Дивіденди, що виплачені власникам	58,90
Грошові кошти та їх еквіваленти	325,70
Чисті зароблені страхові премії	21,30
Інвестиційна нерухомість	250,50
Векселі отримані	50,00
Незавершене виробництво	100,20
Готова продукція	250,00
Первісна вартість основних засобів	12 350,00
Оплата виробничих запасів	56,80
Малоцінні та швидкозношувані предмети	25,00
Оплата праці персоналу	150,70
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	850,40
Адміністративні витрати	203,50
Довгострокова дебіторська заборгованість	25,70
Товари	38,92
Незавершене капітальне виробництво	700,00
Довгострокові банківські кредити	2 650,00
Нерозподілений прибуток	5 783,00
Накопичений знос по основних засобам	2 474,10
Короткострокові фінансові інвестиції	25,00
Запчастини на складі	12,60
Фінансове забезпечення майбутніх виплат	120,50
Прибуток від операційних курсових різниць	87,40
Передплачена оренда приміщення постачальнику послуг	120,00
Нестача ТМЦ	1,10

Продовження табл. 3.1

Найменування статті фінансового звіту	Значення статті, грн
Податок на прибуток	37,55
Витрати на збут	560,90
Нарахований знос на нематеріальні активи	520,00
Аванси отримані	560,00
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1 258,00
Дивіденди отримані	65,00
Інші оборотні активи	68,30
Довгострокові біологічні активи	0,0
Інші поточні зобов'язання	250,30
Чистий дохід підприємства	2 500,70
Векселі видані	300,00
Додатковий капітал	650,00
Поточна заборгованість за довгостроковим кредитом	52,5

При формуванні розділів балансу або розрахунку показників прибутку необхідно, щоб у статтю звітності включалися всі менш дрібні її складові. Наприклад, якщо у вихідних даних є стаття «Виробничі запаси» (250 тис. грн) та стаття «Смола кам'яновугільна» (15 тис. грн), то при формуванні розділу балансу «Оборотні активи» інформацію необхідно відображати наступним чином: виробничі запаси – 265 тис. грн (250 + 15).

Таблиця 3.2

Варіанти завдань

Варіант	Розділ, який необхідно сформувати (показник прибутку, який необхідно розрахувати)
1	Необоротні активи
2	Оборотні активи
3	Поточні зобов'язання
4	Власний капітал
5	Операційний прибуток (збиток)
6	Поточні зобов'язання
7	Прибуток до оподаткування
8	Необоротні активи
9	Операційний прибуток
10	Оборотні активи
11	Власний капітал
12	Прибуток до оподаткування
13	Поточні зобов'язання
14	Необоротні активи
15	Операційний прибуток
16	Оборотні активи
17	Власний капітал
18	Прибуток до оподаткування
19	Поточні зобов'язання
20	Операційний прибуток (збиток)
21	Власний капітал
22	Поточні зобов'язання

Варіант	Розділ, який необхідно сформулювати (показник прибутку, який необхідно розрахувати)
23	Необоротні активи
24	Оборотні активи
25	Прибуток до оподаткування
26	Поточні зобов'язання
27	Операційний прибуток (збиток)
28	Прибуток до оподаткування
29	Власний капітал
30	Необоротні активи
31	Оборотні активи
32	Поточні зобов'язання
33	Операційний прибуток (збиток)
34	Власний капітал
35	Прибуток до оподаткування

Завдання 4

Визначення чистого грошового потоку, що пройшов крізь підприємство за період, з використанням непрямого методу

Ціль завдання – закріпити навички формування звіту про рух грошових коштів підприємства з використанням непрямого методу, а також закріпити знання щодо зв'язку, який існує між балансом (форма 1) та звітом про рух грошових коштів (форма 3).

Постановка завдання. Необхідно сформулювати звіт про рух грошових коштів підприємства за видами діяльності з використанням даних про чистий прибуток підприємства за період, інформацію щодо амортизаційних відрахувань та даних балансу підприємства станом на початок та кінець місяця (таблиця 4.3). Також необхідно перевірити коректність формування звіту з використанням точки контролю, що існує між формами 1 та 3.

Варіант вихідних даних для розрахунків студентами обирається відповідно до їх порядкового номера у журналі відвідування занять (таблиці 4.4 та 4.5).

Методичні вказівки до виконання завдання

Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах (далі – грошові кошти) за звітний період.

При складанні фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності підприємства можуть обрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом з застосуванням відповідної форми звіту.

У звіті про рух грошових коштів розгорнуто наводяться суми надходжень та видатків коштів підприємства, що виникають **як результат операційної, інвестиційної та фінансової діяльності протягом звітного періоду**.

У звіті про рух грошових коштів, складеному за непрямим методом, рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається шляхом коригування прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування, наведеного у звіті про фінансові результати, за схемою 4.1.

Прибуток (збиток до оподаткування) від звичайної діяльності
 + Амортизація необоротних активів
 ± Зміна забезпечень підприємства
 ± Операційні курсові різниці
 ± Прибуток (збиток) від неопераційної діяльності
 ± Вплив негрошових операцій
 + Фінансові витрати (форма 2)
 - Фінансові витрати на операційну діяльність
 - Сплачений податок на прибуток
 ± Зміна оборотних активів підприємства
 ± Зміна поточних зобов'язань підприємства
 = ЧГП від операційної діяльності

Рис. 4.1. Схема розрахунку чистого грошового потоку (ЧГП) від операційної діяльності непрямим методом

Коментарі до схеми 4.1:

	Надходження (+)	Видатки (-)
Зміна забезпечень підприємства (форма 1)	збільшення	зменшення
Операційні курсові різниці	збитки	прибутки
Прибуток (збиток) від неопераційної діяльності та вплив негрошових операцій*	збитки	прибутки
Фінансові витрати на операційну діяльність	х	Якщо можна виокремити

* Прибуток (збиток) від неопераційної діяльності та вплив негрошових операцій – це результат від володіння фінансовими інвестиціями та їх реалізації, а також від продажу інвестиційної нерухомості, необоротних активів, інших довгострокових активів, від обміну оборотних активів на необоротні активи і фінансові інвестиції, від неопераційних курсових різниць, інші прибутки і збитки від інвестиційної та фінансової діяльності (без урахування витрат на сплату відсотків)

Зменшення оборотних активів (крім статей «Грошові кошти та їх еквіваленти», «Поточні фінансові інвестиції» та інших статей неопераційних оборотних активів) відображається як надходження від операційної діяльності.

Збільшення оборотних активів (крім статей «Грошові кошти та їх еквіваленти», «Поточні фінансові інвестиції» та інших статей неопераційних оборотних активів) – як видатки.

Підприємство може окремо навести такі статті руху грошових коштів від операційної діяльності за рахунок змін у оборотних активах:

- Збільшення (зменшення) запасів.
- Збільшення (зменшення) дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги.
- Зменшення (збільшення) іншої поточної дебіторської заборгованості.
- Зменшення (збільшення) витрат майбутніх періодів.
- Зменшення (збільшення) інших оборотних активів.

При цьому не враховуються зміни в складі оборотних активів, які є наслідком негрошових операцій інвестиційної діяльності (обмін на необоротні активи, фінансові інвестиції тощо) та фінансової діяльності (виплата дивідендів або погашення зобов'язань з фінансової оренди виробничими запасами, продукцією, товарами тощо, негрошові внески до статутного капіталу, включення фінансових витрат до собівартості продукції тощо) або виправлення помилок минулих років. Окрім того, не враховується зміна дебіторської заборгованості поточного податку на прибуток і зменшення дебіторської заборгованості за іншими платежами до бюджету внаслідок зарахування кредиторської заборгованості за поточним податком на прибуток, а також не враховуються зміни в складі дебіторської заборгованості за розрахунками з податку на додану вартість, які є наслідком інвестиційної діяльності.

При визначенні змін статей оборотних активів не враховується зменшення статей внаслідок переведення оборотних активів до складу групи вибуття, збільшення дебіторської заборгованості внаслідок відображення операцій з реалізації інвестиційної нерухомості, необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття і зменшення зазначеної дебіторської заборгованості внаслідок її погашення.

Збільшення поточних зобов'язань (крім статей «Короткострокові кредити банків», «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», «Поточні зобов'язання за розрахунками з учасниками», «Поточні забезпечення», сум зобов'язань за відсотками та інших зобов'язань, не пов'язаних з операційною діяльністю) відображається як надходження від

операційної діяльності. **Зменшення поточних зобов'язань** (крім статей «Короткострокові кредити банків», «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», «Поточні зобов'язання за розрахунками з учасниками», «Поточні забезпечення», сум зобов'язань за відсотками та інших зобов'язань, не пов'язаних з операційною діяльністю) – як видатки.

Підприємство може окремо навести такі статті руху грошових коштів від операційної діяльності за рахунок змін у поточних зобов'язаннях:

- Збільшення (зменшення) поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.
- Збільшення (зменшення) поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом.
- Збільшення (зменшення) поточної кредиторської заборгованості за розрахунками зі страхування.
- Збільшення (зменшення) поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з оплати праці.
- Збільшення (зменшення) доходів майбутніх періодів.
- Збільшення (зменшення) інших поточних зобов'язань.

При цьому не враховуються зміни в складі поточних зобов'язань, які є наслідком негрошових операцій з включення поточних зобов'язань до групи вибуття, інвестиційної діяльності та фінансової діяльності (погашення поточного зобов'язання шляхом передачі необоротних активів і фінансових інвестицій, зарахування внесків до капіталу тощо) або виправлення помилок минулих років. При визначенні суми збільшення (зменшення) поточних зобов'язань не враховується зменшення суми зобов'язань: з поточного податку на прибуток унаслідок його сплати та враховується зменшення суми зобов'язання з поточного податку на прибуток унаслідок його списання і визнання доходу; з податку на додану вартість, що виникає внаслідок інвестиційної діяльності.

Чистий грошовий потік від операційної діяльності визначається як різниця між надходженнями та витрачаннями грошових коштів.

Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається на основі аналізу змін у статтях розділу балансу «Необоротні активи» та статті «Поточні фінансові інвестиції».

У таблиці 4.1 наведені типові надходження та витрачання грошових коштів від інвестиційної діяльності підприємства.

Таблиця 4.1

Надходження та витрачання від інвестиційної діяльності

Надходження грошових коштів		Витрачання грошових коштів	
Надходження від реалізації фінансових інвестицій	суми грошових надходжень від продажу акцій або боргових зобов'язань інших підприємств, а також часток у капіталі інших підприємств.	Витрачання на придбання фінансових інвестицій	виплати грошових коштів для придбання акцій або боргових зобов'язань інших підприємств, а також часток участі у спільних підприємствах (інші, ніж виплати за такими інструментами, що визнаються як еквіваленти грошових коштів, або за такими, що утримуються для дилерських або торговельних цілей).
Надходження від реалізації необоротних активів	надходження грошових коштів від продажу інвестиційної нерухомості, необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття, а також інших довгострокових необоротних активів (крім фінансових інвестицій).		
Надходження від отриманих відсотків	надходження грошових коштів у вигляді відсотків за позики, надані іншим сторонам (інші, ніж позики, здійснені фінансовою установою) за фінансовими інвестиціями в боргові цінні папери, за використання переданих у фінансову оренду необоротних активів тощо.	Витрачання на придбання необоротних активів	виплати грошових коштів для придбання (створення) основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів (крім фінансових інвестицій). У цій статті також відображаються суми сплачених відсотків, якщо вони включені до вартості будівництва (створення, вирощування тощо) необоротних активів.
Надходження від отриманих дивідендів	суми грошових надходжень у вигляді дивідендів від володіння акціями або частками у капіталі інших підприємств.		
Надходження від погашення позик підприємствами	надходження грошових коштів від повернення авансів та позик, наданих іншим сторонам, пов'язаних з інвестиційною діяльністю.	Витрачання на надання позик підприємствами	виплати грошових коштів для надання авансів та позик, пов'язаних з інвестиційною діяльністю
Інші надходження	надходження, для відображення яких за ознаками суттєвості неможна було виділити окрему статтю або які не включені до попередніх статей цього розділу звіту про рух грошових коштів	Інші платежі	відображаються інші платежі, для відображення яких за ознаками суттєвості неможна було виділити окрему статтю або які не включені до попередніх статей цього розділу звіту про рух грошових коштів

Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності визначається як різниця між надходженнями та витрачанням грошових коштів.

Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності визначається на основі змін у статтях балансу за розділом «Власний капітал» та статтях, пов'язаних з фінансовою діяльністю, у розділах балансу: «Забезпечення наступних витрат і платежів», «Довгострокові зобов'язання» і «Поточні зобов'язання».

У таблиці 4.2 наведені типові надходження та витрачання грошових коштів від фінансової діяльності підприємства.

Таблиця 4.2

Надходження та витрачання від фінансової діяльності

Надходження грошових коштів		Витрачання грошових коштів	
Надходження від власного капіталу	надходження грошових коштів від розміщення акцій та інших операцій, що приводять до збільшення власного капіталу	Витрачання на викуп власних акцій	виплати грошових коштів для придбання власних акцій
		Витрачання на погашення позик	виплати грошових коштів для погашення отриманих позик
Отримані позики	надходження грошових коштів у результаті утворення боргових зобов'язань (позик, векселів, облігацій, а також інших видів зобов'язань, не пов'язаних з операційною та інвестиційною діяльністю)	Витрачання на сплату дивідендів	суми дивідендів, сплачені грошовими коштами
		Витрачання на сплату відсотків	суми грошових коштів, використаних на сплату відсотків за користування позиковим капіталом, окрім сум сплачених відсотків, які капіталізуються
Інші надходження	надходження грошових коштів, для відображення яких за ознаками суттєвості неможна було виділити окрему статтю або які не включені до попередніх статей цього розділу звіту про рух грошових коштів	Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди	сума сплаченої заборгованості з фінансової оренди
		Інші платежі	платежі, для відображення яких за ознаками суттєвості неможна було виділити окрему статтю або які не включені до попередніх статей цього розділу звіту про рух грошових коштів.

Чистий грошовий потік від фінансової діяльності визначається як різниця між надходженнями та витрачаннями грошових коштів.

Чистий грошовий потік за звітний період визначається як сума грошових потоків за трьома видами діяльності – операційною, інвестиційною та фінансовою.

Після визначення всіх грошових операцій для розрахунку грошових коштів на кінець періоду необхідно врахувати вплив валютних курсів на залишок коштів:

$$ГК_{кп} = ГК_{пп} + ЧГП \pm ВК, \quad (4.1)$$

де $ГК_{пп}$ – залишки грошових коштів на початок періоду;

$ЧГП$ – чистий грошовий потік за період;

$ВК$ – вплив валютних курсів.

Залишок коштів на початок року наведений у балансі.

Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів – результат перерахунку іноземної валюти при зміні валютних курсів протягом звітного періоду.

Розрахований таким чином показник повинен дорівнювати наведеному в балансі залишку грошових коштів та їх еквівалентів на кінець звітного періоду.

У таблиці 4.3 наведений спрощений баланс підприємства на початок та кінець місяцю.

Таблиця 4.3

Баланс підприємства на початок та кінець місяцю, тис. грн

АКТИВ	01.01.xx	31.01.xx	ПАССИВ	01.01.xx	31.01.xx
НЕОБОРОТНІ АКТИВИ			ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ		
Первісна вартість основних засобів	26500	26500	Статутний капітал	12000	12000
Накопичений знос	4 500	?	Додатковий капітал	5200	5200
Залишкова вартість основних засобів	22 000	21 500	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1250	?
ОБОРОТНІ АКТИВИ			ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ		
Виробничі запаси	850	А	Довгострокові банківські кредити	3800	К
Готова продукція	260	Б	ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	400	М	Короткострокові банківські кредити	850	Р
			Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	500	С
Короткострокові фінансові інвестиції	20	В	Кредиторська заборгованість за внутрішніми розрахунками (по	25	Д
Грошові кошти	135	?	Інші поточні зобов'язання (з податку	40	25
Разом активи	23 665	?	Разом пасиви	23 665	?

Додаткові дані за період:

- підприємство не продавало та не купувало основні засоби;
- дивіденди не виплачувалися;
- нараховані відсотки за кредитами були сплачені у поточному періоді;
- прибутки/ збитки від курсових різниць не виникали;
- підприємство не створює забезпечення майбутніх платежів;
- неопераційні прибутки (збитки) не виникали;
- негрошових операцій протягом періоду не було.

Необхідно визначити грошові потоки за видами діяльності, що пройшли крізь підприємство за місяць, визначити чистий грошовий потік та заповнити значення статей балансу на кінець звітного періоду, що є невідомими.

Варіант вихідних даних для розрахунків (таблиці 4.4 та 4.5) студентами обирається відповідно до їх порядкового номера у журналі відвідування занять.

Таблиця 4.4

Вихідні дані по балансу для виконання завдання, тис. грн

Варіант	А	Б	М	В	К	Р	С	Д
1	700	200	400	0	3800	750	450	0
2	720	190	400	10	3800	730	480	0
3	740	180	350	10	3800	710	510	0
4	760	170	300	10	3800	690	540	0
5	780	160	250	10	3800	670	570	0
6	800	150	280	20	3400	720	600	10
7	820	140	310	20	3400	770	630	10
8	840	130	340	20	3400	820	660	10
9	860	120	370	20	3400	870	690	10
10	880	110	400	20	3400	920	720	10
11	860	130	430	20	3000	970	670	10
12	840	150	460	20	3000	1020	620	10
13	820	170	490	20	3000	1070	570	10
14	800	190	520	20	3000	1120	520	10
15	780	210	550	20	3000	1170	470	10
16	760	230	538	25	3000	1095	485	25
17	740	250	526	25	3000	1020	500	25
18	720	270	514	25	3000	945	515	25
19	700	290	502	25	3000	870	530	25
20	680	310	490	25	3000	795	545	25
21	660	330	510	25	3200	810	495	20
22	640	350	530	25	3200	825	445	20
23	620	370	550	25	3200	840	395	20
24	600	390	570	25	3200	855	345	20
25	580	410	590	25	3200	870	295	20
26	610	380	610	0	3100	885	245	0
27	640	350	630	0	3100	900	195	0
28	670	320	650	0	3100	915	145	0
29	700	290	670	0	3100	930	195	0
30	730	260	690	0	3100	945	245	0
31	760	230	640	0	3100	860	305	0
32	790	200	590	0	3100	775	365	0
33	820	170	540	0	3100	690	425	0
34	850	140	490	0	3100	605	485	0
35	880	110	440	0	3100	520	545	0

Таблиця 4.5

Вихідні дані по звіту про фінансові результати та додаткова інформація для виконання індивідуального завдання, тис. грн

Варіант	Чистий прибуток	Фінансові витрати	Варіант	Чистий прибуток	Фінансові витрати
1	500	30	19	590	43
2	485	25	20	615	70
3	470	20	21	580	50
4	455	30	22	545	45
5	440	12	23	510	37
6	425	8	24	475	35
7	410	9	25	440	25
8	395	25	26	450	15
9	380	89	27	510	5
10	365	56	28	520	16
11	390	20	29	580	21
12	415	10	30	590	20
13	440	15	31	555	25
14	465	35	32	520	30
15	490	40	33	485	35
16	515	35	34	450	30
17	540	20	35	415	25
18	565	22			

Для визначення грошового потоку від операційної діяльності необхідно спочатку розрахувати вихідні дані, а саме: прибуток до оподаткування від звичайної діяльності та сплачений податок на прибуток.

При розрахунках використовувати діючу ставку податку на прибуток.

У разі отримання від'ємного значення статті «Грошові кошти» після виконання розрахунків за своїм варіантом студентам необхідно передбачити отримання нового короткострокового кредиту у такому розмірі, щоб грошовий рахунок був не менший за 30 тис. грн.

Завдання 5

Оцінка фінансово-економічного стану підприємства в динаміці за декілька періодів

Ціль завдання – закріпити знання форм фінансової звітності підприємства, закріпити навички оцінки стану підприємства та ефективності його функціонування на основі динамічного аналізу основних фінансових коефіцієнтів.

Постановка завдання. Необхідно оцінити стан та ефективність функціонування підприємства на основі динамічного аналізу основних фінансових коефіцієнтів та зробити висновки щодо тенденцій розвитку підприємства. Аналіз пропонується виконувати на основі форм фінансової звітності (балансу, звіту про фінансові результати та звіту про рух грошових коштів (при бажанні)) промислового підприємства в динаміці за 2-3 роки.

Методичні вказівки до виконання завдання

Студент самостійно обирає об'єкт аналізу, головна вимога – виробнича орієнтація підприємства.

На основі фінансової звітності студенту рекомендується виконати розрахунки фінансових коефіцієнтів, що можуть бути об'єднанні у декілька груп:

1. Фінансова стійкість.
2. Платоспроможність (ліквідність).
3. Ділова активність (оборотність).
4. Результативність діяльності.

При оформленні результатів розрахунку студенту необхідно у табличній або текстовій формі навести методику розрахунку показників, проміжні розрахунки мінімум за один період. Результати розрахунків можна оформлювати у таблицях (приклад оформлення див. у таблиці 5.1).

У таблицю спочатку необхідно внести вихідні дані для розрахунків, а вже потім результуючі показники. Наприклад, для розрахунку показника абсолютної ліквідності необхідно мати інформацію про залишки грошових коштів на певну дату та інформацію про поточні зобов'язання підприємства на ту ж дату.

Таблиця 5.1

Приклад оформлення результатів розрахунку (фрагмент)

Показник	На 01.01 2018	На 01.01 2019	На 01.01 2020	Відхилення показника 2019/2018	Відповідність рекомендованому значенню (якщо воно є)
Грошові кошти, тис. грн					-
Поточні зобов'язання, тис. грн					-
Коефіцієнт абсолютної					Рекомендоване значення – 0,2
....

Після розрахунку кожної групи показників необхідно зробити висновки про те, що сталося з підприємством за період, що аналізується, які показники

покращали, які – ні.

Орієнтований перелік показників для аналізу роботи підприємства наведений у додатку А, проте студент може самостійно розширювати як перелік груп аналізу, так і перелік аналітичних показників, що з його точки зору можуть як найвдаліше розкрити особливості роботи того чи іншого підприємства. Наприклад, можна додати такі групи аналізу:

- Оцінка майнового стану підприємства;
- Ринкова активність підприємства;
- Оцінка динаміки та якості грошового потоку підприємства.

До контрольної роботи студент обов'язково повинен додати форми фінансової звітності підприємства, на основі яких він проводив аналіз (можна у якості додатків до роботи).

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла Ольга Григорівна. Фінанси підприємств [Текст] : навч. посіб. / О. Г. Біла, О. І. Юсипович, Т. В. Мединська ; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. – Київ : Алерта, 2016. – 185 с.
2. Криленко В. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [Текст]: навч.-метод. посіб. / В. І. Криленко, Н. О. Корнєва ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Харків : Панов А. М. [вид.], 2016. – 181 с.
3. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.
4. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і оподаткування» / А.В. Череп, О.В. Гамова, І.А. Козачок – К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. – 268 с.
5. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва [Текст] : навч. посіб. / М. С. Татар ; Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т". – Харків : ХАІ, 2016. – 99 с.
6. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [Текст] : [навч. посіб.] / [О. В. Кнейслер та ін.] ; Терноп. нац. екон. ун-т. – Тернопіль : Вектор, 2016. – 387 с.
7. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва [Текст] : навч. посіб. / [І. С. Скоропад та ін.] ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2016. – 343 с.
8. Фінанси підприємств [текст] навч. посіб. / М. Д. Бедринець, Л. П. Довгань. – К. : Центр учбової літератури, 2018. – 292 с.

9. Фінанси підприємств: навч. посібник / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
10. Фінанси підприємств: навч. посіб. / С. О. Нікола. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2020. – 206 с.
11. Фінанси підприємств. Підручник / О.Б. Курило, Л.П. Бондаренко, О.Й Вівчар, О.М. Чубка. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. – 340 с.
12. Управління фінансовими активами : підручник : у 2-х ч. Ч. 1 / Ю. М. Коваленко. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. – 498 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 131).
13. Управління фінансовими активами: підручник : у 2-х ч. Ч. 2. / Ю. М. Коваленко. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. – 442 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 131).
14. Управління фінансами підприємств : підручник / І.О. Бланк, Г.В. Ситник, В.С. Андрієць. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 792 с.

Інтернет – джерела:

1. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Офіційний сайт Державної установи Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua>
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
5. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
6. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

Додаток А

Основні напрямки оцінки фінансово-економічного стану підприємства

Найменування показника	Методика розрахунку	Призначення	Нормативне значення
1	2	3	4
1. Оцінка фінансової стійкості (незалежності підприємства)			
1. Коефіцієнт автономії	$K_A = \frac{BK}{K}$ <p>БК – власний капітал К – загальний капітал підприємства</p>	Показує, яка частина активів сформована за рахунок власних коштів підприємства.	≥0,5
2. Коефіцієнт заборгованості	$K_3 = \frac{ПК}{K}$ <p>ПК – позиковий капітал</p>	Характеризує частку позикового капіталу у загальному розмірі капіталу підприємства.	≤0,5
3. Коефіцієнт поточної заборгованості	$K_{пз} = \frac{ПК_K}{K}$ <p>ПК_к – сума позикового короткострокового капіталу</p>	Характеризує частку короткострокового позикового капіталу у загальному розмірі капіталу підприємства.	≤0,15-0,20
4. Коефіцієнт фінансування	$K_\phi = \frac{ПК}{BK}$	Характеризує співвідношення позикового капіталу й власних коштів (скільки позикових коштів приходить на одиницю власного капіталу).	≤1
5. Коефіцієнт фінансування за рахунок стабільних джерел	$K_{фсд} = \frac{BK + ПК_д}{A}$ <p>ПК_д – сума позикового довгострокового капіталу А – загальні активи підприємства</p>	Показує, яка частина активів сформована за рахунок власного й довгострокового позикового капіталу. Характеризує ступінь незалежності від короткострокових позикових джерел фінансування.	>0,85

1	2	3	4
6. Коефіцієнт маневреності	$K_M = \frac{BOA}{BK}$ BOA – власні оборотні активи	Характеризує здатність підприємства підтримувати рівень власного капіталу й поповнювати оборотні кошти за рахунок власних коштів.	0,2-0,5
7 Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним капіталом	$K_{звok} = \frac{BOA}{OA}$ OA – оборотні активи підприємства	Показує, яка частина оборотних коштів фінансується за рахунок власних джерел.	0,1-0,5
8.Коефіцієнт забезпеченості необоротних активів власним капіталом	$K_{зha} = \frac{BK}{HA}$ HA – нематеріальні активи підприємства	Показує, яка частка необоротних активів сформована за рахунок власного капіталу.	≥ 1
9. Коефіцієнт забезпеченості необоротних активів власним і довгостроковим позиковим капіталом	$K_{зha} = \frac{BK + ПК_{д}}{HA}$ ПК _д – довгостроковий позиковий капітал	Показує, яка частка необоротних активів сформована за рахунок власного й довгострокового позикового капіталу.	$\geq 1,2-1,3$
2. Оцінка платоспроможності підприємства			
1. Коефіцієнт покриття	$K_{п} = \frac{OA}{ПЗ}$ ПЗ – поточні зобов'язання підприємства	Показує достатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань.	1,5-2,0
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_{шл} = \frac{ГК + ДЗ + КЦП + КФІ}{ПЗ}$ ГК – грошові кошти ДЗ – дебіторська заборгованість КЦБ – короткострокові цінні папери КФІ – короткотермінові фінансові інвестиції	Характеризує можливість погашення поточних зобов'язань без урахування найменш ліквідної їхньої частини –матеріальних запасів.	0,7-1,0
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{шл} = \frac{ГК}{ПЗ}$	Показує можливість миттєвого виконання поточних зобов'язань.	0,2
4. Коефіцієнт чистих оборотних активів	$K_{чоa} = \frac{ЧOA}{A}$ ЧOA – чисті оборотні активи	Показує частку чистих оборотних активів у загальній сумі капіталу підприємства.	

1	2	3	4
5. Співвідношення дебіторської й кредиторської заборгованості	$K_{\kappa\lambda} = \frac{ДЗ}{КЗ}$	Показує, наскільки підприємство може погасити свою заборгованість за рахунок погашення заборгованості перед підприємством.	1
6. Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість	$K_B = \frac{ДЗ}{ОА}$	Показує частку оборотних коштів, які не можуть бути використані підприємством внаслідок боргів покупців.	$\leq 0,3$, або середнє значення по галузі
7. Коефіцієнт прострочення дебіторської заборгованості	$K_{ПДЗ} = \frac{ПДЗ}{ДЗ}$ ПДЗ – сума простроченої дебіторської заборгованості	Характеризує частку простроченої дебіторської заборгованості в її загальній сумі.	
8. Коефіцієнт участі грошових коштів в оборотних активах	$K_{уч} = \frac{ГК}{ОА}$	Характеризує частку коштів й їхніх еквівалентів у загальній сумі оборотних коштів.	$\geq 0,3$
9. Коефіцієнт короткострокових фінансових вкладень	$K_{КФВ} = \frac{\Phi B_K}{ГК}$ ФВК – короткострокові фінансові вкладення	Характеризує залучення грошових активів в операційний цикл.	
10. Коефіцієнт покриття основної суми боргу	$K_{пб} = \frac{ЧП}{\Phi К}$ ФК – сума короткострокових та довгострокових кредитів наданих підприємству ЧП – чистий прибуток	Показує, наскільки основна сума боргу по фінансовому кредиту покривається за рахунок чистого прибутку.	$\geq 0,4$

1	2	3	4
3. Оцінка ділової активності підприємства			
1. Коефіцієнт оборотності активів	$KO_A = \frac{B}{A}$ <p>В – виручка (валовий дохід) А – середній розмір активів підприємства</p>	Показує, скільки раз за період обертається капітал, вкладений в активи підприємства.	Зростання коефіцієнтів оборотності та зменшення тривалості одного обороту свідчать про ефективну діяльність підприємства
2. Період оборотності активів	$PO_A = \frac{T}{KO_A}$ <p>Т – кількість днів в розрахунковому періоді.</p>	Характеризує число днів, за які активи здійснюють повний цикл.	
3. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$KO_{OA} = \frac{B}{OA}$ <p>OA - середній розмір оборотних активів</p>	Характеризує, скільки разів за певний період оборотні кошти залучаються в операційний цикл.	
4. Період оборотності оборотних активів	$PO_{OA} = \frac{T}{KO_{OA}}$	Характеризує кількість днів, за які оборотні активи здійснюють повний цикл.	
5. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$KO_{ДЗ} = \frac{B}{ДЗ}$	Показує, наскільки дебіторська заборгованість покривається за рахунок виторгу від реалізації.	
6. Період оборотності (погашення) дебіторської заборгованості	$PO_{ДЗ} = \frac{T}{KO_{ДЗ}}$	Характеризує кількість днів, за які може бути погашена поточна дебіторська заборгованість.	
7. Коефіцієнт оборотності запасів	$KO_3 = \frac{C_{РП}}{З}$ <p>С_{РП} – собівартість реалізованої продукції З – середня сума виробничих запасів підприємства</p>	Показує ступінь залучення запасів у виробничий процес.	
8. Період оборотності запасів	$PO_3 = \frac{T}{KO_3}$	Характеризує кількість днів, за які запаси будуть використані й сформовані заново.	

1	2	3	4
9. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$КО_{кз} = \frac{C_{рп}}{КЗ}$ <p>КЗ – середні залишки кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, заборгованості по заробітній платні</p>	Показує ступінь залучення кредиторської заборгованості у виробничий процес.	
10. Період оборотності кредиторської заборгованості	$ПО_{кз} = \frac{T}{КО_{кз}}$	Кількість днів, за які може бути погашена кредиторська заборгованість.	
11. Фінансовий цикл	$ФЦ = ПО_{тмц} + ПО_{дз} - ПО_{кз}$ <p>ПО_{тмц} – період оборотності товарно-матеріальних цінностей (виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, товарів)</p>	Період повного обороту грошових коштів, інвестованих в оборотні активи, починаючи з моменту погашення кредиторської заборгованості за отримані виробничі запаси і до моменту інкасації дебіторської заборгованості за відвантажену покупцю продукцію.	
4. Оцінка результативності діяльності підприємства			
1. Валовий дохід (виручка від реалізації продукції, робіт, послуг)	$B = \sum_i^n Ц_i \times ОР_i$ <p>Ц_i – ціна реалізації і- го виду продукції ОР_i – обсяг реалізації і- го виду продукції і – вид продукції підприємства n – кількість видів продукції підприємства</p>	Характеризує загальний рівень доходу, який отримує підприємство за звітний період в результаті реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).	
2. Чистий дохід	$ЧД = B - ПДВ - АЗ - ІП$ <p>ЧД – чистий дохід; ПДВ – податок на додану вартість; АЗ – акцизний збір; ІП – інші податки, що включаються в ціну продукції (роботи, послуги)</p>	Показує розмір доходу за вирахуванням податків, що включені до ціни реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).	
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	$ФРОП = ЧД - C_{рп} - АВ - ВЗ + ІОД - ІОВ$ <p>С_{рп} – собівартість реалізованої продукції АВ – адміністративні витрати, ВЗ – витрати на збут продукції, ІОД – інші операційні доходи ІОВ – інші операційні витрати</p>	Характеризує розмір прибутку, який отримує підприємство в результаті здійснення операційної діяльності.	

Продовження додатка А

1	2	3	4
4. Чистий прибуток	$ЧП = ФРЗД - П + НД - НВ$ <p>ФРЗД – фінансовий результат від звичайної діяльності П – податок на прибуток НД – надзвичайні доходи НВ – надзвичайні витрати</p>	Показує величину прибутку після сплати податку на прибуток.	
5. Темпи зростання валового доходу	$T_{ВД} = \frac{B_1}{B_0}$ <p>$B_1(B_0)$ – валовий дохід (виручка) підприємства отриманий в звітному (базовому) періоді</p>	Характеризує зростання (зниження) валового доходу підприємства.	≥ 1 (темпи росту галузевого ринку)
6. Темпи зростання чистого прибутку	$T_{ЧП} = \frac{ЧП_1}{ЧП_0}$ <p>$ЧП_1(ЧП_0)$- чистий прибуток підприємства отриманий в звітному (базовому) періоді</p>	Характеризує зростання (зниження) фінансового результату діяльності підприємства.	$\geq 1, \geq T_{вд}$
7. Темпи зростання операційного прибутку	$T_{оп} = \frac{ФРОП_1}{ФРОП_0}$ <p>$ФРОП_1(ФРОП_0)$ – фінансовий результат (прибуток) від операційної діяльності в звітному (базовому) періоді</p>	Характеризує активність виробництва й реалізації продукції підприємства.	≥ 1
8. Темпи зростання прибутку від фінансової діяльності	$T_{фп} = \frac{ФП_1}{ФП_0}$ <p>$ФП_1(ФП_0)$ – прибуток від фінансової діяльності в звітному (базовому) періоді</p>	Оцінює в динаміці результативність фінансової діяльності підприємства.	≥ 1
9. Фондовіддача основних засобів	$\Phi_{оз} = \frac{B}{ОЗ}$ <p>ОЗ – середній розмір основних засобів</p>	Показує ступінь використання підприємством основних (фондів) засобів.	Високий показник свідчить про ефективне використання основних засобів

1	2	3	4
10. Рентабельність активів	$P_A = \frac{ЧП}{A}$	Відображає віддачу на одну грошову одиницю активів.	Всі показники даного напрямку чим вище, тим краще для підприємства
11. Рентабельність власного капіталу	$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK}$	Характеризує ефективність використання власного капіталу.	
12. Рентабельність оборотних активів	$P_{OA} = \frac{ОП}{OA}$ ОП – прибуток від операційної діяльності ОА – середній розмір оборотних активів	Величини прибутку на одиницю оборотних коштів.	
13. Рентабельність операційної діяльності	$P_{од} = \frac{ОП}{B}$	Відображає розмір операційного прибутку, отриманої з кожної гривні проданої продукції.	
14. Рентабельність фінансової діяльності	$P_{фд} = \frac{ФП}{ФЗ}$ ФП – прибуток від фінансової діяльності ФЗ – витрати, пов'язані з проведенням фінансової діяльності	Величина прибутку на гривню фінансових витрат.	
15. Рентабельність реалізації	$P_P = \frac{ЧП}{B}$	Показує, яку частку чистий прибуток становить у доході від реалізації продукції.	
16. Рентабельність продукції	$P_{п} = \frac{ОП}{C_{п}}$ Сп – собівартість продукції	Оцінює співвідношення прибутку з поточними витратами.	
17. Коефіцієнт виробничої собівартості реалізованої продукції	$K_{BC} = \frac{C_{рп}}{ЧД}$ ЧД – чистий дохід підприємства	Характеризує витрати на 1 грн реалізованої продукції.	Чим нижче дане значення, тим краще

1	2	3	4
18.Співвідношення темпів зростання валового доходу та темпів зростання активів	$K_{ВД/А} = \frac{T_{ВД}}{T_A}$ <p>Твд – темп росту валового доходу Та – темп росту активів</p>	Характеризує темпи росту доходу по відношенню до зростання активів.	≥ 1
19.Співвідношення темпів зросту чистого прибутку та темпів росту виручки	$K_{ЧП/В} = \frac{T_{ЧП}}{T_B}$ <p>Тчп – темп росту чистого прибутку Тв – темп росту валового доходу (виручки)</p>	Показує, наскільки темпи росту чистого прибутку перевищують темпи росту виручки.	≥ 1
20.Співвідношення темпів зростання оборотних активів та темпів росту необоротного капіталу	$K_{ОА/НА} = \frac{T_{ОА}}{T_{НА}}$ <p>Тоа – темп росту оборотних активів Тна – темп росту необоротних активів</p>	Оцінює динаміку зростання оборотних активів відносно темпів росту необоротного капіталу.	≥ 1
21. Співвідношення темпів зростання власного капіталу з темпами росту позичкового капіталу	$K_{ВК/ПК} = \frac{T_{ВК}}{T_{ПК}}$ <p>Твк – темп росту власного капіталу Тпк – темп росту позикового капіталу</p>	Характеризує політику підприємства відносно формування капіталу.	≥ 1